BIBLIOTECA Orășenească Baltă

CÎNTECELE ALTORA: DIN LIRICA ITALIANĂ • ARTE • SPORT

Anul XIV
Nr. 26 (478)
Simbătă
26 iunie
1971
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

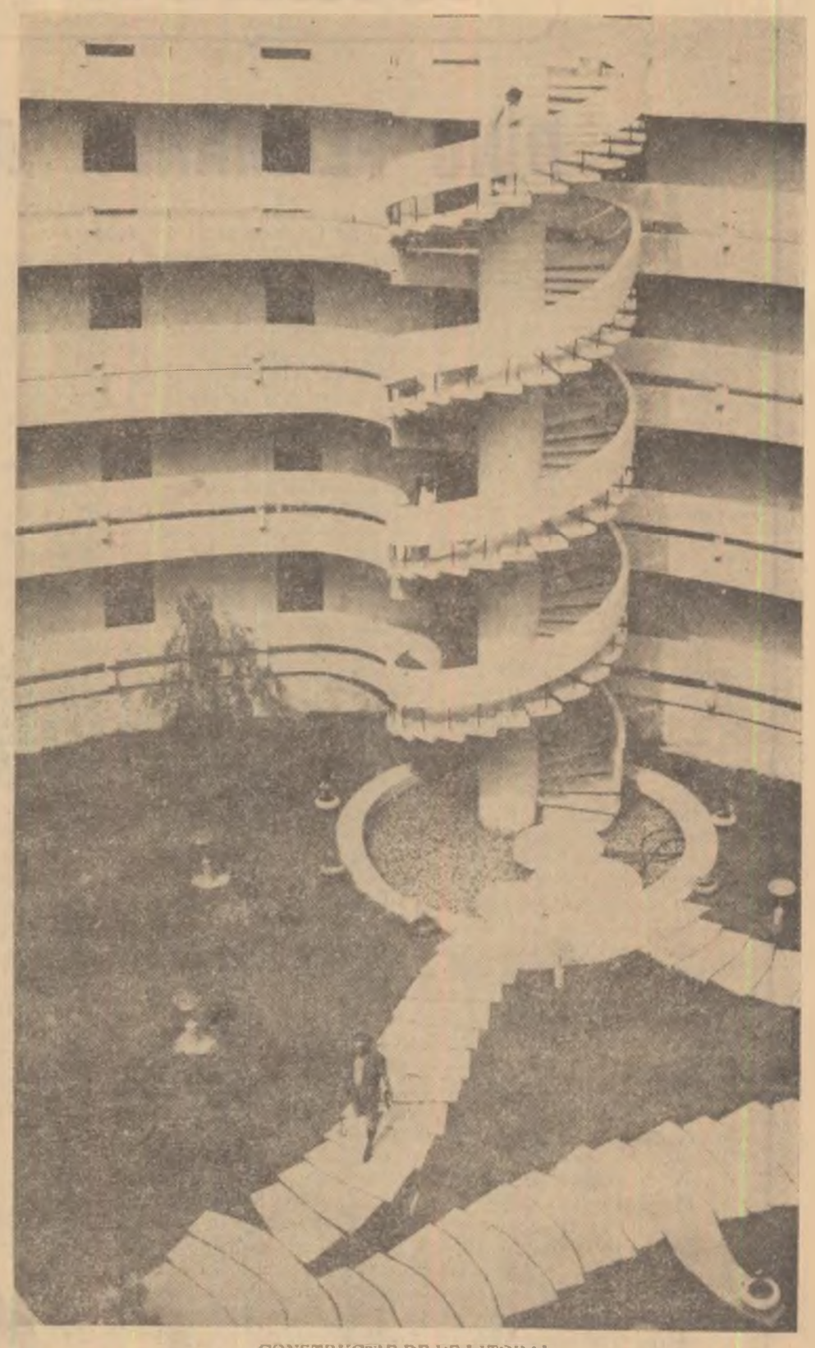

CONSTRUCȚIE DE PE LITORAL

Semnul șopîrlei

Curînd însă, dar tot cu caii, și nu noaptea, ci ziua, începu să-mi placă singurătatea. Încălecam pe ei și o luam încet spre loturile noastre. Îi împiedecam pe mirişte, mă duceam la marginea porumburilor, așterneam tunica pe jos și mă întindeam cu fața în sus. Deodată, nu-mi mai plăcură ceilalți, cu violențele lor, alternate doar cu gîndul la fete sau la mueri, dar nu gînduri de dragoste, ci tot de violență. Exibarea organelor lor procreative începu să mi se pară animalică, iar a găoazelor lor, în momentul cînd se aruncau în gîldău la scăldat, și li se despicau fesele, respingătoare. Începură să nu-mi mai placă nici frații mei mai mari, cei trei, Ilie, Nilă și Gheorghe, primii copii ai tatei, făcuți cu prima lui muiere, moartă de tînără, și care nu se deosebea cu nimic de ceilalți, nici ei, nici prietenii lor... Odată pe mirişte au copt atîta porumb și au mîncat atîția struguri și pepeni și după aceea au băut atîta apă, încît unuia din acești prieteni i-a venit, după ce s-au trezit toți din somn, o idee. A luat-o-ncet, legănîndu-se, spre un păr bătrîn de pe mirişte noastră, s-a suit în el și ne-a strigat : „Bă, să vedeți ! Uitați-vă !" Nu-nțelegeam ce vrea să facă dar după gemetele pe care le scotea, bănuiam. Și, într-adevăr, s-a urcat sus pe o cracă groasă și așezîndu-se asemeni unui tun antiaerian, a împroșcat cerul luminos, murdărindu-l, cu conținutul înfierbîntat al intestinelor sale... Nici cîinii, odată, lăsați să crească, nu erau cruțați. Un alt prieten al meu, tot Mărin, dar al lui Țugurlan, nu al lui Matei, avea doi, la care ținea, unul era mai mare și altul mai mic. Dar cel mic nu era cățelul celuilalt. Era uimitor să-l vezi cu cîtă mîndrie îi lua după el, rupea mămăliga în două și le-o arunca la fiecare direct în gură... Atît i-ar fi trebuit cuiva, să se atingă de ei... Cum stăteam odată întinși cu burțile pe pămînt și cu cîinii alături, culcați cu boturile spre noi, îl aud pe Mărin și-l văd punînd ușurel mîna pe ciomag : „Îl omor pe ăsta mai mare !" Eu n-am zis nimic, și nici n-am înțeles de ce. De ce avea doi ? De ce l-a mai luat, de unde l-a luat pe cel mai mic, dacă acuma vrea să omoare unul din ei ? Cîinii erau răi cu străinii, dar blînzi, ca niște miei, cu stăpînul lor. Nu l-am văzut vreodată pe Mărin al lui Țugurlan că dă în vreunul. În clipa cînd el ridică ciomagul în aer, cel mare nici nu-și mișcă botul de pe labe. Într-o clipă însă am mai avut timp să-i văd ochii lui umezi de credință, apoi l-am văzut sărind în sus sub lovitură și scoțînd un schelălăit prelung, cu botul în sus, spre cer, de groază și de implorare. A doua și a treia lovitură se abătu însă vijîind peste capul lui și schelălăitul i se stinse, și ochii începură să capete o fixitate sticloasă. Sîngele îi țîșni pe nas și pe urechi și ciomagul se înroși... Muri repede și mi se păru că un lucru invizibil, o prezență ca o enigmă, și care înfiora vag simțirea mea, se așezase pe capul lui care zăcea acum fără viață, pe pămîntul negru și al cărui os alb, sub lovituri, se dezvelise și se pătase de pe ciomag, sînge care-i picura încet din nas și se înnegrea pe mirişte scăldată în soare... Pe urmă Mărin al lui Țugurlan l-a apucat de picioare și l-a tras undeva în porumb... Nici un gest, nici un cuvînt din partea lui care să explice ce-i venise... E drept că era un băiat crunt, așa mic cum era, și nu-mi aduc aminte să-l fi văzut zîmbind nici cînd s-a făcut mare...

Bănuind parcă ce se petrece cu mine, cu toate că nu povesteam nimic nimănui, (nu mi se părea nici mie nefiresti aceste întîmplări de pe cîmp), mama mă întrebă într-o zi cu un glas stăpînit de o adîncă uimire :

— Măi Mărinică, ce faci tu singur pe cîmp ? !
— Ce să fac, nimic.
— Nu ți-e urît, maică ?
— Nu mi-e urît deloc.
— Du-te și tu cu Mărin al lui Matei, sau cu al lui Țugurlan. De ce nu te mai duci cu ei ?
— Așa, nu mai vreau eu !

Se uita la mine, auzindu-mi glasul decis, pierdută, cu chipul luminat de o revelație secretă, care avea să devină singurul meu sprijin în numeroasa noastră familie, revelație care avea să forțeze voința nu numai a tatălui, mai ușor de învins, dar mai ales a fetelor, ale căror socoteli de măritiș și de pămînt, puteau fi invincibile. Mama silabisea greu o carte, atît cît putuse să prindă de la noi. Într-o zi însă o văd că vine spre mine, lîngă cai, cu una cu scoarțele negre și cu o cruce aurie pe ea. Tocmai încălecasem și mă uitam la mama de sus.

— Ce e, mamă ?

Mi-a întins-o și mi-a spus cu o rugăminte în care am simțit că i se adună în glas toată duioșia de care era în stare, amestecată cu presentimentul că dacă n-o resping o să se simtă de mii de ori fericită că eram copilul ei :

— Ia-o, maică, și citește-o !

Mama nu era o femeie blîndă. Se stăpînea cu greu ca credința ei tîrzie în Cristos să nu devină agresivă. Cu mine însă, glasul i se înmuia. Se gîndea, pesemne, că dacă de mic voi descoperi adevărul din acea carte, viața mea nu va merge pe drumurile întunecate pe care mersese (cum credea ea), a ei, în tinerețe.

— Bine, mamă, i-am răspuns eu vesel. Dă-o-ncoace.

Și pe mirişte, în timp ce caii împiedecați pășteau prin preajma mea, am început să citesc cartea aceea. Am găsit în ea, cu surprindere, aceeași violență pe care o cunoșteam din mica mea viață. Era însă mult mai sîngeroasă, și extinsă la un popor întreg. în numele lui Dumnezeu. În cîteva săptămîni mi-am pierdut credința, pe care atît familia cît și biserica, unde mă ducea școala, ne-o insuflase ca pe un lucru firesc, așa cum există soare și copaci. Stăteam cu fața în sus și nu-mi reveneam din puternicul șoc pe care mi-l provocase istoria plină de cruzimi a poporului ales. Nu-mi luam gîndul de la un ofițer care fusese ucis de-ai săi fiindcă salvase de la unul din numeroasele lor măceluri, o tînără femeie cu copilul ei. Toate simbolurile pe care le ghiceam în spatele acestei crunte istorii, simboluri înalte, de expansiune a unei idei mari, a Dumnezeului unic, se stingeau în vărsările de sînge care trebuiau să le impună celor care nu credeau în El... Într-un tîrziu, cînd a apărut apoi un om simplu și luminos, cu totul diferit de ei și care cerea aruncarea săbiei și a trufiei, și plecarea cu umilință a frunții în fața violenței, ca o expresie a credinței înalte și a mîntuirii, nu mai m-am mirat că l-au răstignit repede pe cruce. Dar nu înainte ca el să-și facă numele și parabolele sale cunoscute unui număr oarecare de oameni, care au avut grijă să le păstreze și cu ajutorul lor să întemeieze apoi o nouă religie...

Hm ! Parabole, așa dar... Că a ieșit într-o zi un semănător să-și semene sămînța sa... Și una a căzut așa și pe dincolo, pe pămînt sterp și n-a prins rod, și alta a mîncat-o păsările, și alta în cele din urmă a căzut pe pămînt roditor și a prins rod !... Că un stăpîn de vie a angajat, la diferite ore ale zilei, muncitori, și că la plată le-a dat la toți aceeași simbrie, asta vrînd să însemne că n-are importanță cînd vii spre o idee și spre o credință, și că cei dintîi pot fi cei din urmă și cei din urmă cei dintîi, excepțional gîndit...

Stăteam zile întregi pe spate, cu ochii spre cerul care din pricina tensiunii simțirii mele îmi părea veșnic albastru sau veșnic acoperit de grămezi de nori, uitînd de trecerea clipelor și de apropierea nopților și simțind cum nu puterea pămîntului urcă în mine și mă îmbată, ci puterea gîndirii mele plutește biruitoare pe deasupra pămîntului... Așa dar parabole ? Voi inventa eu altele, care să recucerească lumea, să schimbe această omenire care e sălbatecă și murdară, fără să fie măcar călăuzită, asemeni vechiului Israel, de o Idee... Și am închis, simțind că-mi ajunge, vechea carte. Faptele Apostolilor m-au plictisit. Scrisorile lor către Eleseni prea bătrînești în înțelepciunea lor de imitație, iar Apocalipsa mi s-a părut o sperietoare pentru babe... Da, voi întemeia o nouă religie care să țină seama de forțele oarbe care pun nu odată stăpînire pe noi, care să propună altceva decît umilința, inacceptabilă pentru mîndria firească a unui animal atît de viclean cum este omul. Da, mă voi gîndi îndelung, ani mulți, mă voi pregăti... Simțeam însă că am nevoie de un semn, de o confirmare că ceea ce gîndeam eu nu mai gîndea nimeni. Și ceea ce voiam eu să realizez, voi realiza. Cine știe ? Cîți, ca și mine, nu vor fi simțit la fel ? Cum să aflu că puterea pe care o simțeam copleșindu-mă va deveni Idee ? Un semn puteam primi numai din partea destinului cel mare, care în acele clipe mă vedea și mă știa. Unde să-l caut ? În iarbă ? Nu ! Ar însemna să consult un destin mic... Și cum stăteam cu nasul în iarbă, am văzut foarte aproape de mine o șopîrlă care se uita direct la mine cu gura deschisă și cu gușa palpitînd de căldura zilei de vară. Uite, mi-am zis, ce-ar fi să caut un semn în șopîrla asta ? De ce-o fi venit ea la mine, atît de aproape, și nu fuge ?

Cînd le întîlneam pe mirişte le loveam cu biciul peste cozi, care se rupeau și se zbăteau pe urmă singure printre paiele mirištei vreme îndelungată. Am întins încet mîna spre ea și am văzut că nu fuge. „Dacă șopîrla asta, am gîndit eu atunci, trece de trei ori peste mîna mea, înseamnă că tot ceea ce simt eu acum este pe deplin adevărat și că tot ceea ce gîndesc se va realiza"...

Și mi-am apropiat, cu precauții infinite, mîna, pînă sub botul ei mic. Inima îmi bătea. Dacă fuge înapoi ? În clipele acelea gîndeam că această trecere trebuie să se facă fără ca șopîrla să fugă și eu să-i ies înainte de fiecare dată. Asta nu mai era un semn atît de sigur, cu toate că în mod obișnuit șopîrla fuge la apropierea omului și cu atît mai puțin trece peste mîna cuiva. De astădată însă, în afară de faptul că-mi bătea inima, eram liniștit, chiar convins, că ea va trece peste a mea. Și într-adevăr, cînd dunga palmei mele i-a atins ușor picioarele din față, în loc s-o ia la fugă înapoi și să se piardă pe întinsa mirişte, a făcut deodată o săritură : peste palma mea întinsă ! Și a repetat apoi această săritură de trei ori. M-am întors cu fața în sus și mi-am dus cotul la ochi, să mă apăr de soare. Soarele însa nu mai era acolo unde-l credeam eu, de mult coborîse spre marea de porumburi... Mult timp pusese destinul ca să-și arate semnul, nici nu-mi dădusem seama cum se scursese parcă în cîteva clipe o după amiază întreagă. Nimeni nu turburase cu nimic această dezvăluire, nici un om nu trecuse pe la capătul loturilor, nici un băiat nu mă strigase, silueta niciunei fete nu se zărise în depărtare păscînd o vacă... Iar caii, ca niște zeități protectoare, nu se îndepărtaseră nici ei de micul lor stăpîn, care nu se știe ce făcea acolo jos, de stătea atît de îndelung nemișcat... Simțisem doar, într-o vreme, ca pe o amintire îndepărtată, că îmi zboară gîndul la o fîntînă... Mi-era sete ! Dar cînd m-am ridicat și după ce am despiedicat caii și am încălecat pe ei, mi-am dat seama că setea mi se topise... Am luat-o însă în goană mare, spre sat... Îmi plăcea totdeauna la întoarcere să alerg cu ei... Să le simt trupurile mari zvîcnind unul sub mine și altul alături, pe care puneam o mînă... Să le văd gîturile întinse și să-i aud gîfîind... Să las trîmbe înalte de praf în urma noastră întunecînd asfințitul...

Marin PREDA

Unui tînăr care a răpus 22 de ani

. Căci ai fi fost în stare
să-i împlinești —
și nu ai vrut. Ci înălțîndu-te
pe umbra lor tremurătoare
nu ai rotunjit
un golf de marmori mingîioase, ci
chemat-ai trăznetul și rîjetul
și-ai ris cum trebuie să rîdă Rîsul
pădurilor.
Nepăsător de ceea ce spun dascălii care
și-au întocmit
un jeț din fața lunii
și vor să vă învețe nu ceea ce este
materialismul dialectic
și nici ceea ce-i griul pentru toți,
ci materialismul pentru
dantura permanentă.

Ți-ai retezat douăzeci și
doi de ani, pentru ca să auzi
cum zboară în neant
nu anii altora scăldați în sînge, ci anii
tăi.
Zbucnit-au rubinii și fără nici o
părere de rău.
Răpuși de tine — însă
întîmpinați de aprobarea
ferigilor eterne și de
surîsul tăcut
al veveriței fulgerătoare...

Eugen JEBELEANU

cronica pietonului

Un domn, o umbrelă

Însoțitoare ciudată a deplasărilor pe jos, suplinind prin verticala minerului înălțat locuința lacustră sau prin apropiere mai repede și mai modernă capota vehiculului autopropulsat, umbrela și-a înmulțit și diversificat întrebuințările fiind de ploaie, de soare ori de plajă și instalîndu-se frecvent pe scena teatrului, în spectacolul cîntat înșurubîndu-se chiar și în titlul unui film cu coadă la casă.

Față de alte spații acoperite și mișcătoare instrumentul acesta mai are și avantajul de a împrumuta distincție și prestanță fără să stîrnească invidii și adversități de cuviință. Pentru că dacă se poate spune și se spune „unu" cu un (sau într-un) „Taunus" se zice numai și se va zice numai „un domn cu umbrelă". De asta desigur o invitație sub o umbrelă e mult mai ispititoare și mai greu de respins decît una lîngă volan iar idilele țesute acolo (în teritoriul restrîns al apărătorii de ploaie, adică) s-au dovedit și se adeveresc durabile ducînd chiar la angajamente matrimoniale. Dar de aici, de la intrarea în casă începe perfida lucrătură a umbrelei. Pentru că dacă pe stradă ea are destinația precisă de a feri de ruperi de nori, în spații închise și fixe ca slujește ruperii și descărcărilor de nervi și se află mai mereu la îndemînă.

Oricum în timpul acestor repetate zile de „toamnă în vară" cum spunea cineva în ochii căruia anotimpurile s-au rotit de puține ori, umbrela își are viitorul asigurat înainte, deasupra, în stînga sau în dreapta Ea economisește prin judicioasă utilizare — după un calcul făcut de cineva cu autoritate de necontestat — cam vreo unsprezece pălării. (Anual, probabil, pentru că nu se precizează.) Și își arată vitalitatea, vioiciunea și sporul de întrebuințări și înfățișări bine dar sumar pomenite de noi la început cu toată aparența stagnare tehnică. Pentru că citez din nou din studiul de specialitate : „E unul din obiectele care s-au demodat cel mai puțin de la invenția lor. ca și roata, alt aparat cu spițe, și numai în ceea ce privește bățul".

CANDID

ÎN ACEST NUMĂR

Tineri poeți și prozatori
Teatru de Marin Sorescu
Poșta redacției de Fănuș Neagu
și Cezar Baltag
Poezii de Constanța Buzea

Trandafiriu

Din plînsul meu în cer o frunză bate
de mii de ani copilul care-am fost
și binecuvîntez căzut pe spate
și moartea mă învață pe de rost.

Pămîntul ca un fluture așteaptă
să dea în floare galbenul sicriu
eu sînt polenul din lumina-i dreaptă
și-am fost trandafiriu, trandafiriu...

Nu sînt decît

Doarme un leu în lacrimile tale
coroanele din cer n-ai să le schimbi,
cad palmele pe ochi precum petale
coroanele din cer poate-s de ghimpi.

Oh, din oglindă moartea mă imită
aur copil cenușă rînd pe rînd,
nu sînt decît lentila prăfuită
prin care timpul a privit rîzînd...

Mircea DINESCU

cronica literară

DINU FLAMÂND: „APEIRON"

Firește, nu vom da o interpretare *ad litteram* acestui titlu ales de Dinu Flămând pentru prima sa carte de poezie (Editura „Cartea Românească"), dar nici nu-l vom privi ca pe o simplă cochetărie de cărturar juvenil, așa cum ne îndeamnă să procedăm cvasi-majoritatea titlurilor ezoteric-antichizante — grație perfectei lor inutilități —, pentru care optează atîția și atîția dintre poeții noștri contemporani mai mult sau mai puțin tineri. Deși volumul nu conține o poezie anume intitulată *Apeiron*, vom spune totuși că este puternic sezisabilă iradiația conceptual-simbolică a noțiunii-cheie în jurul căreia se structurează gîndirea filozofică a anticului Anaximandru. Într-adevăr, poezia tînărului autor face permanent dovada fascinației pentru raporturile ontice dintre ceea ce, în sfera existenței, pare a fi, de o parte, definit la modul material, iar, de alta, infinit, nedeterminat, în stare să incite spiritul uman, să-i imprime acea îmbătătoare și gravă nostalgie pentru „fața nevăzută" a lucrurilor, pentru absolut. Nelăsîndu-se sedus și apoi mistificat de „rațiunea abstractă" a procesului de cunoaștere poetică, tînărul poet — semn al distinctei sale vocații — are cutezanța lucidă de a se întoarce în sine, de a-și apropia cea de a doua ipostază a *apeironului* pe această cale. Ceea ce se traduce în existența presimțită — deci niciodată pe deplin revelată — a unui plan primordial propriu ființei noastre, spre care „ochiul minții" tînjește mereu, fără a putea să și-l supună vreodată. Acesta pare a fi, de pildă, tîlcul poemului *Pleoapa a treia*. „Nedovedită și mai albastră, / tremur lunar și din marile porți ale ochiului / legănare, / spre matca lacrimii liniștite / se pleacă flamura ei de uitare. // Straturi vechi, și mai vechi / în mari saline fluorescente / S-au adunat nealese și neperechi / sedimentații uitate, necercetate. // Pleoapa magică, ancestrală / Tainic palpită la rădăcină / sub o pecete ruptă în sine. / Arar / maree cosmice se-nvolburează / în pragul vămilor de calcar. / Umblă un zeu desculț pe mine / cu tălpi zdrelite, răscolitoare, / pașii săi aiurează prin virste, / mîinile adună, lucruri puține. // Unde s-așteptți destuparea privirii ? / Albe pridvoare s-au năpădit de verdeață. / Pleoapa a treia străjuie ocnele, / Amintirea ei, floare de ceață". Dealtminteri, într-o perspectivă mai restrînsă și — am zice — mai aplicată, sensul simbolului sugerat de „a treia pleoapă" este reformulat și în alte rînduri : „Nestînjenită liniștea, și auzi / se desprind foi subțiri de pe buze, / albe spume de sare au înflorit / din nesomnul pleoapei a treia, / pleoapa mugur, atavica / de cînd prin tine umblă neuleasă / femeia" *(Fără durere)*.

La drept vorbind, reala măsură a vocației poetului pentru lirismul reflexiv rezidă tocmai în gradul de „intimizare" a preceptelor de la care el se revendică substratul ideatic al poemelor sale. Fiind un laborios și, în același timp, ca să apelăm la o foarte interesantă distincție a lui G. Călinescu (eseul *Poezia „realelor"*), încadrîndu-se în categoria *cultiștilor*, a acelor poeți (Eliade, Macedonski, Barbu etc.) ce aspiră „la muzică", la „o încercare de cifru liric", Dinu Flămând are de făcut față unor dificultăți speciale, unor dificultăți care de regulă ocolesc talentele poetice de tip spontan, senzitiv. Chestiunea privește mai ales putința de a înfringe și depăși formula „gloseei" ostentative, a practicei ce constă în mai mult sau mai puțin abila mataforizare a conceptelor. Deocamdată, autorului acestei cărți i se refuză privilegiul blagian al unei „intelectualități extatice", în măsură să-l apropie de magia ideilor, în sensul asumării și reinventării lor totale în plan poetic. Tentativele de genul acesta, circumscrise, să spunem așa, lirismului de factură speculativ ambiguă, nu îi reușesc lui Dinu Flămând. „Secretul de fabricație" se trădează de îndată și, astfel, miza mare a poemului, sub raportul încărcăturii de idei, nu mai poate fi atinsă. Este situația invederată, spre exemplu, de tripticul *Organist* unde se simt în largul lor fie retorismul afectat („O, genul triumfal ! / un organist ne-adună, / atîtea goluri umplem împreună. / Otravă de poem prin vena cavă, / constant poem aflat sub presiune" etc.), fie alunecarea izbitoare în manierismele proliferate de modalitatea poeziei lui Ion Barbu („Planetă albă luminînd în sine / spre miezul ei din care s-a dedus, / din alte spații cineva privește / cu dăruirea văzului prin care / se naște punctul fix. / Aicea țin / Atîta muzică în fermentare, / mă nasc continuu luminat din jur / înfricoșat în teama de mai mare" etc.). Cît despre un poem precum cel intitulat *Profet tăcut*, să admitem că deschiderea către facilitățile filozofarde este de-a dreptul derutantă : „El știe, veți vedea, el știe," / „cunoaștere atletică e moartea" / „femeile au plete întomnate" / „care se prelungesc spre veșnicie". / „Iar trupul se cunoaște prin durere" / „mereu nealtul decît cel ce-l spui" ș.a.m.d.

Iată de ce răsuflăm ușurați după ce trecem de asemenea „pase negre" și ajungem să luăm din nou contact cu poezia adevărată, adesea de un nivel calitativ surprinzător. Acum, conceptul anaximandric, *apeironul*, se constituie în materie lirică inefabilă, devine un soi de placentă imaterială care impulsionează axul tematic propriu-zis al poemului, imprimîndu-i traiectoria meditativă necesară și tulburîndu-i apele cu prețul propulsării lui în elegiacul existențial. Ni se pare deci cu totul remarcabilă acea parte a volumului — cea mai întinsă, în fond — în care stările sentimentale pure se înscriu de la sine pe orbita dialogului cu marile întrebări ale existenței. Așa se face că erosul însuși, în poezia lui Dinu Flămând, este repotențat dintr-o atare perspectivă deosebit de cuceritoare. Romanțele de dragoste ale tînărului poet întrunesc calitățile unor elegii ale vieții pline de fior meditativ, mereu zdruncinate de nostalgii și doruri metafizice : „Pe întuneric plante albe urcă / pînă la marea teamă de-a atinge, / gestul se descompune rar / în fire / ca o neliniște printre cristale. // Pe întuneric plante reci — / tăcerea stă pe ziduri ca lichenii, / tot mai aproape ochii tăi foșnesc / pînă se umple palma mea cu gene. // Cum stăm în întunericul acesta / pupilele deschise ni-s spre moarte, / atît de mari pupilele spre moarte / încît se-ating prin beznă sferele. // Sînt ochii tăi doar negru peste negru / în care negru se rotește-un iris, / atît de mari pupilele le bănui, / drum pînă-n moarte de-o suflare — / prin craterul pupilei tale / vin fulguind, o fulgurare. // De s-ar trezi lumina în adînc / ochii tăi mari s-ar vesteji. / Prea mari sînt ochii tăi acum / deschiși / așa deodată, peste ani / să vezi cu-ntreaga viață mai devreme" *(Lumină fulguind)*. Sau acest peisaj cu tentă transcendentală, unde acalmia, împăcarea cu sine sînt doar aparente, din care citățm strofele finale : „Apele cad spre un astru adînc / ca mari absențe interioare, / pe un prundiș strălucește / polenul genelor tale de in. / Din ierburi crescute-n senin / urcă morile către rouă, / brațe lungi alungă albastrul / și zorile nu le vestim. / Între două porți străvezii / așteptăm la punțile somnului jertfă, / roua se-aprinde în morile / de unde, odată, n-ai să mai vii. / Aici între porți străvezii / flori veștejite se scutură" *(Morile de ceară)*. Sau în sfîrșit, această elegie structurată pe un dublu dialog, al cărui cîmp de transfigurare metaforică este asigurat de cufundarea în meandrele timpului revolut : „Sus în cetatea Heracleei — tu / cum stai / și-atît de-ndepărtată mă privești, / înstrăinată și neconvinsă / de vecinătățile acestea cerești. / / Despletindu-te, tu nu simți / cum urcă tiptil genovezii / acum, cînd punțile părului tău le-ai lăsat / peste șanțuri. // Cum stai — / șiruri de robi cu piatră-n spinare / prin visul tău trec și trec, / mai sus de înec / singurătatea ta ieșită pe mare. / Nepriință îți sînt, / de partea opacă a prezenței tale / străjuie vîntul de sud / și numai prin tine-l aud. / Nu, nu te arăta pe la porți / cu trupul tot rană și fum —/ stau ascunși lipovenii sub bărci / și flacăra se vede din vale. // Sus, în cetatea Heracleei — tu / cum stai / și taci" *(Sentiment la Heracleea)*.

Sigur, se mai pot exprima și alte rezerve în legătură cu acest volum, (unele intrusiuni ale verbialității sau goana după împerecheri de cuvinte strident prețioase : „străzile casante", „singur de presingur", „noaptea albă suptă-ntre mahune", „uimire palpebrală" ș.a.). Dar e mai presus de orice îndoială că volumul *Apeiron* reprezintă debutul unui poet căruia generația tînără este chemată a-i face loc în rîndul din față.

Nicolae CIOBANU

avantpremieră editorială

MARIA-LUIZA CRISTESCU

Prințesele

Povestiri. Editura „Albatros".

IOSIF LUPULESCU

În umbra stăpînului

Roman. Editura „Eminescu".

FLORENȚA ALBU

Austru

Versuri. Editura „Eminescu"

compendiu

ADRIAN MUNȚIU

Ringul

Adrian Munțiu e un poet care scrie proză. Din cauza aceasta el suferă de un complex de inferioritate care îl determină să dea o mare importanță tehnicii narative. Romanul Ringul, *apărut recent la ed.* Dacia, *ilustrează exagerarea. Autorul e în situația cunoscătorilor de limbi străine care își trădează originea pronunțînd prea corect. Construcția calculat contrapunctică a romanului bate la ochi. Fiecare pasaj este abandonat în momentul maximei tensiuni și înlocuit cu altul care se dezvoltă în același crescendo. Scena își alternează decorul reprezentînd deopotrivă orașul și satul. Personajele există în cupluri simbiotice, cu excepția cîtorva singuratici cu o viață interioară. Întîmplările atrag automat, periodic, rememorări proustiene. Complexul de inferioritate este dublat însă de un complex de superioritate. Poetul nu aprobă neglijența romancierului și insistă asupra cuvintelor. Situată în prim plan, acestea formează o cortină care acoperă perspectiva. O continuă iritare estetică hiperbolizează detaliile. Pentru Adrian Munțiu chemarea e urlet, neliniștea — agonie, risul — explozie. Curățate de flora lingvistică, personajele rămîn plate, schematice. Inșii slabi, care nu au curajul să intre în ring pentru a înfrunta viața, fanții de cafenea, demagogii, ahtiații după putere, toți aceștia ar mai putea fi înviați printr-o procesualitate, dar în nici un caz prin sarcasm.*

Și ca poet, și ca prozator, A. Munțiu scrie pagini frumoase atunci cînd își temperează elanul producător de incongruențe. În asemenea cazuri el devine solemn. Un exemplu îl constituie în roman episodul rătăcirii celor doi îndrăgostiți. Înnebuniți de viscol și de urletul lupilor, ei se refugiază într-o peșteră, ca perechea primordială. Bărbatul cade în contemplație, iar femeia, adevăratul principiu al vieții, aleargă îngrozită, adună vreascuri, scapără chibrite, nădăjduiește și înalță pînă la urmă focul izbăvitor.

FLORIN CHIRIȚESCU

Seara, cînd se-nchide poșta...

Cocoțat pe capra carioarei lui nea Gămân, Gelu Simionovici defilează pe ulița principală a tîrgului. Prăvălii ciudate, negustori cu obrajii roșii și fetișcane obraznice se pierdă în trapul viol al vervei sale de strengar fericit. Cîte o umbră îl atinge în treacăt, dar soarele izbucnește mereu printre construcțiile pitorești.

Romanul lui Fl. Chiriței (publicat la ed. Eminescu) *e un spectacol al imaginației infantile, dar un spectacol care place maturilor. Autorul știe să fie copilăros fără a fi pueril. Viața pe care o reconstituie el aparține în aceeași măsură și realității și basmului, dovedind o virtuozitate a travesti-ului rar întîlnită. Se știe că, la circ, măscăriciul care simulează pe sîrmă tot soiul de stîngăcii este, în realitate, cel mai bun acrobat. În mod similar, scriitorul care spune lucruri grave cu aerul că se joacă trebuie să aibă un talent care să-i permită risipa. Nu e vorba deci de infantilism pur și simplu, ci de o perfectă adoptare a stilului infantil. Adultul vede semnele discrete pe care le face din cînd în cînd autorul și înțelege mai mult decît povestește acesta. Dar un copil, citind cartea, ar crede că se scufundă în propriul său adevăr.*

Experiența lui Gelu Simionovici, banală într-o relatare exterioară, devine în modul acesta o stranie aventură. Sexualitatea precoce a fetelor în raport cu băieții provoacă fiului de brutar o spaimă fascinantă ; ungherele întunecoase și insalubre i se deschid în față ca tot atîtea împărății ; iar crima care pare unor cetățeni „onorabili" un simplu fapt divers e în ochii copilului o absurditate care zguduie lumea.

ION OCHINCIUC

Masca burgundă

În Masca burgundă (Ed. Militară — *1971) se remarcă o occidentalizare a istoriei romanțate. Personajul central este un ostaș al lui Iancu de Hunedoara, rătăcit după înfrîngerea de la Varna și intrat în slujba lui Walerand de Wavrin care luptă împotriva turcilor alături de Vlad Dracul. Comportamentul său, însă brav și teatral, amintește de romanele franțuzești. Replicile sale* hitre *sună* galant, *iar* instinctul naturii se reduce la inventivitate *în folosirea strategică a peisajului.*

Mai supărătoare decît această influență vădită este ideea autorului de a uzita persoana întîi. Romanul de aventuri trăiește tocmai printr-o cuprindere panoramică, printr-un mister al personajelor care nu se destăinuie decît în momente supreme. Lăsîndu-și eroul să-și depene amintirile, I. Ochinciuc atinge grotescul : „i-am șt trintit una în moalele capului", „i-am prins gîtul subțire", „l-am străpuns" — toate acestea distrug convenția luptei abia schițate, ca în jocul umbrelor chinezești. Iar în absența convenției, cruzimea, neexplicată psihologic, repugnă.

Din roman nu rămîne decît fantezia epică, într-adevăr remarcabilă, obligată din păcate să înainteze pe un drum eronat.

Alex. ȘTEFĂNESCU

VICTOR KERNBACH

Tabla de oricalc

Ca poet, Victor Kernbach se află la al treilea volum de versuri. Cea mai cunoscută carte a sa este însă, fără îndoială eseul intitulat „Legendele miturilor astrale", operă de succes a unui solomonar modern care trăiește în vecinătatea acestor mituri pe care imaginația noastră le întregește mereu. Printre cei care se aventurează însă în acest fantastic astral, jumătate știință, jumătate anticipație, Victor Kernbach este cu deosebire poet, și în această categorie specială a poeziei fantasticului trebuie însă-l încadrăm. O continuitate evidentă de motive, de viziuni, de limbaj chiar, există între proza sa de anticipație și poezia din volumele „Freamăt galactic", sau, mai recent, „Tabla de oricalc" (Ed. Albatros). *Trebuie să adăugăm numai observația că temele poetice sînt reflex al celor dintîi, oficiind străvechiul străniu anterior, de unde și un ușor aer criptic al lor, încît lectura există mai întîi ca inițiere, și numai apoi ca declanșatoare de viziuni. Profesiunea de credință a poetului ține mai ales să elibereze din ascuns „misterele pămîntului" sau ale „cerului" ; „Misterele pămîntului, mistere... / Un vînt istoric le străbate flasc / prin cromozomi, prin piatră, prin durere, prin semnul Ka din care mă tot nasc. / / Mistere ale cerului, mistere, / sfere turtite, cercul alungit / de zbor prea mult ; probabil tot durere / de care încă nimeni n-a fugit / / Vai galaxii sau fusuri și sfîrleze, / mistere scurse în pierderi de viteze" etc.*

Actul acceptării acestui mister ne transportă, într-o fază imediat următoare, spre fantastice viziuni foarte adesea de rară sugestivitate, ieșite parcă din paleta unui Bosch. Iată această „amiază" lent obsesivă, apocaliptică : „Zi frînă. Patimi zdrelite-n unghere. / Pardelele prea dense, neclare. / Păianjeni uriași cu labe de miere / se mișcă grav pe fund de mare. / / Galere sparte cu prora-n agonie / caută umbră, dar nu e umbră. / E soare mult, osii scîncesc, gem prăpăstii, / ciini lățoși gîfîie pe șoseaua pustie. / / Aerul în gîtlej mi-a rămas : dumicat de iască. / Din mersul lui enorm soarele cade. / / Cine, cine și-a dus turmele de arșiți să pască / deasupra arderii mele calme de 37 de grade ?".

Timpul acestor viziuni nu este însă numai unul viitor. Pe o vastă arie legendară poetul încearcă această cunoaștere prin mit, distanțată enorm din trecutul atlanților, pînă în viitorul acestei viziuni cosmogonice. O continuă luciditate cenzurează mereu această transgresiune ; toate datele cunoscute poetului (ținînd de o rememorare culturală) sînt „stări paralele" trăind simultan, așa cum există simultan „iradiațiile" cu „hangerele". Această largă cuprindere include și clamoarea poetului, care este un întristat cosmic : „Profeții morți, istoria-i tăcere. / Dar cine sînt acești fugari din vremuri, / Statui și oase, mituri și totemuri / de la iradiații la hangere".

„Tabla de oricalc" a atlanților, cercetată acum de Victor Kernbach tălmăcește texte oraculare pe care poezia le preia am văzut, destul de curios. Din ea transpare, poate mai mult decît orice, o ușoară dezamăgire a magului scientist, exprimată nu odată în asemenea versuri: „Aud uscatul freamăt de tulpină / de care nu mai pot să mă încint".

D. F.

EUGEN BARBU

Facerea lumii

Reeditare. Editura „Eminescu".

VALENTIN SILVESTRU

Tufa de Veneția

Schițe vesele. Editura „Eminescu".

CRISTINA TACOI

Hesperara

Proză. Editura „Eminescu".

posta redacției

G. A. SLATINA. Încă n-am întîlnit pîn-acum atîta lipsă de talent și atîta îndîrjire. „O, iubire suverană ce-i scoți pe oameni din minți / Ai aripi și zbori îndată, către inimi mai fierbinți / ... Te dorește toată lumea în diverse variante / Te-ai întins pe tot pămîntul, în proporții importante" etc. Oricare femeie, citind asemenea versuri pe masa sau în ochii iubitului, și-ar lua bocceluța și-ar pleca. S-ar duce și nu s-ar mai întoarce.

MARIANA CRISTEA. Fragmentul de jurnal — să-l numim „Casa doamnei" — răspîndește un parfum amar. Umbra unui suris învins se înalță din cuvinte și, citind, asculți mișcîndu-se o lume care a fost și nu a fost. E frumos. Și vă sfătuiesc să trimiteți manuscrisul unei edituri.

V. M. G. Schița „Trebule" nu știu dacă ne era atît de necesară cum ți-ai închipuit. E scrisă, totuși, cu multă durere. Camera în care nu găsești pe nimeni și-n pragul căreia inima ți-a bătut plină de speranțe, îți coboară în suflet o tristețe și umbre încăierate cu valuri de rugină. Mai trimite.

AUREL CONȚU. Îmi trimite o povestire însoțită de o scurtă scrisoare: „Stimate domnule Fănuș Neagu, aș dori din suflet să debutez la revista Luceafărul. Dv. **i-mi** veți împărtăși această dorință". Răspuns : Nu cred că vei debuta în revista Luceafărul. În primul rînd fiindcă nu știi că **i-mi** nu se scrie despărțit ... Și pe urmă mai am eu încă vreo două sute de motive care mă întăresc în ideea că n-ai să debutezi curînd în nici-o revistă.

STELIAN GEORGESCU. Am primit „Jurnalul sentimental — versiune prescurtată" și, citindu-l, n-am simțit o singură clipă ispita de a te ruga să mi-l trimiți în extenso. Păstrează-l. Gătește-l cu flori de ciuboțica cucului și pune-l între două glastre și toarnă pămînt pe el.

VLAD DRUCK. Nu-nțeleg nimic din bazaconiile alea cu soare apărut la marginea oului albastru, pelerinaj cu libelule moarte și croncănit de corb. Te rog să fii mai clar.

M. A. C. Ești pe drumul cel bun și greu. Citește mult și scrie. Și nu dispera dacă un an sau doi ți se va răspunde: mai tîrziu, e prea devreme. Sînt convins că vei cîștiga.

DON BASILIO. Înțelegînd că chinul trebuie răsplătit, chiar și atunci cînd se produce în zadar, inserez aici o strofă din **Crinul:** „Crinul meu își pleacă ochii spre pămînt / Ca o fată mare, cu sfială / Lepădîndu-și de la sine, peste / Huma rece, ultima petală".

CĂLIN MIHAI. În satul ăla cu nume atît de arginții unde „curge miros de păsări" și femeile sînt „ca lumina dulce coaptă-n măr", umbli după cuvinte pedante. E păcat de Dumnezeu ! Acolo unde trăiești se vorbește o limbă românească atîrnînd de aur. Ascultă-i pe oameni și fură-le vorba. Talentul dumitale, talent adevărat, nu va înflori dacă-l vei hrăni cu scremeri împrumutate din cărți timpite. „Al șarpelui cuvînt / fierbinte / sînt eu. / Iar eu / căzută lacrimă / în fericire".

VIOREL DIANU: „Sublima revelație" pornește bine, dar în cele din urmă cade într-o banală luare de cunoștință.

Fănuș NEAGU

●

T.A.R. scrie: „Îmi dau seama că vrînd să prind mai bine fondul problemelor forma și-a mai pierdut din conținut".
Chiar !

MIHAI VICOL cultivă autoînjurătura: „Copil timpit, haimana desculță / neinspirată creatură / Biata maică-ta, fire slăbuță / Te-a născut caricatură".
Cred că exagerați.

I. PAIU. Versuri antipoluante : „Pe mări, pe fluvii, rîuri, reziduri și emulsii / Se scurg fără-ncetare. Proteste și repulsii ! / Și resturi cu toxine din sodice uzine, / Ecarisări de hoituri, tăbăcării și-n fine / / De cauciuc, hîrtie, de clei sau detergenți / Emană fiecare periculoși agenți / Nocivi și cu reacții, cu eminent (!) pericol / În hidrosfera pură a mediului piscicol ; / Cărbunii arși, țițeiul, negrul de fum în trîmbă / Pîlăminii ni-i atacă, metabolismul schimbă / Și automobile, de gaz emițătoare / Cu pulberi de pe drumuri — perpetuă viltoare / Ce atmosfera strică și apa otrăvește / Dar pot fi prelucrate și răul nu va crește".
Dv. îmbinați în chip admirabil utilul cu căznitul.

M. CLEȘIU. „Mi-e dor de tine / Mi-e dor de glasul tău Revino iar la mine / Mă simt atît de rău / / Alungă-mi întristarea / Te rog revin-o / Și-ți vei găsi iertarea / Te rog dar vin-o".
Dumnezeu să mă ierte, dar atîta penurie de talent de mult n-am mai văzut.

DUMITRU DAN TUTESCU. Versurile: „Frumoase-ți sînt picioarele / Iubito cu sîni mici / ca două perinuțe moi" să le brodați pe o față de pernă în dormitor. Sper să fiți bine pus în pagină de lenjereasă.

SERGIU CODREANU. Versuri relativ corecte, egale, ușor prețioase, fără străluciri.

ROȘIANU TRAIAN. Lipsă de vibrație, curgere ternă.

N. MARIUS MANOLESCU: Nu mi s-au părut rele versurile dv. din Baudelaire, dar a tenta tălmăcirea unor piese admirabil traduse de maiestrul Al. Philippide și a nu reuși să realizezi ceva și mai bun mi se pare o temeritate prea mare.

Cezar BALTAG

MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. RUGĂM COLABORATORII SĂ NE TRIMITĂ LUCRĂRILE DACTILOGRAFIATE.

Aventura dadaistă

de Nicolae Balotă

Săvîrșind o „pioasă impostură", Max Brod a publicat scrierile lui Franz Kafka după moartea prietenului său. Voința din urmă a scriitorului din Praga, privind distrugerea manuscriselor sale nepublicate, nu avea semnificația unei condamnări a literaturii. Dimpotrivă, Kafka — obsedat în anii din urmă ai vieții sale de problema rostului, a misiunii artistului, a situației sale în corpul umanității — n-a aderat niciodată la o viziune nihilistă privind arta, creația culturală umană. Astfel, omul care în 1913 cerceta casa lui Goethe, din Weimar, cu pietatea credincioșului călcînd într-un sanctuar, scriitorul care vorbea despre marele său înaintaș ca despre un strămoș ce ar fi trăit într-un contact nemijlocit cu divinitatea, într-un eon mai pur, mai fericit al începuturilor, n-ar fi semnat în nici un caz un **Manifest Dada 1918** în care — printre altele — se declara : „Libertate : **Dada. Dada. Dada,** urlet al culorilor crispate, împletire a contrariilor și a tuturor contradicțiilor, grotescurilor, inconsecvențelor : **„Viața".** Tristan Tzara — principalul agitator al mișcării inițiate în **Cabaretul Voltaire** din Zurich cu doi ani înainte de publicarea acestui **Manifest** — proclama zgomotos un nihilism furibund : „...noi nu sîntem sentimentali. Noi sfîșiem, vînt furios, cearșaful norilor și al rugăciunilor și pregătim marele spectacol al dezastrului, al incendiului și al descompunerii".

Kafka a aflat foarte curînd despre agitația tinerilor artiști adunați la Zürich. Dar, deloc avid de descompunere, revolta de dragul revoltei nu putea să-l atragă. Toți decadenții, poeții damnați, spiritele nocturne i se păreau viciate de un păcat originar : orgoliul propriei detașări. În convorbirile sale cu Gustav Janouch revine de mai multe ori asupra mișcării Dada, pe care o judecă cu multă severitate. O dată îi spune mai tînărului său prieten : „Dadaismul e o infirmitate... Coloana vertebrală spirituală e frîntă. Credința e sfărîmată". Scriitorul praghez, al cărui tablou patologic era destul de complex, detesta **maladivul** în artă. În fenomenul **Dada** el descoperea simptomul exterior al unei boli ascunse. Dar, taumaturg subtil al relelor spirituale, Kafka nu credea într-o vindecare a bolii prin eliminarea unui simptom izolat. Nu prin anihilarea dadaismului — spune el — ne vom tămădui. Ar însemna să încerci curmarea răului, atacîndu-l la suprafață. N-ai reușit decît să agravezi boala.

Privită astfel, drept simptom al unei crize mai profunde, mișcarea **Dada** ne apare purtînd reflexele unei apocalipse a artei. Și nu numai a artei. Inițiatorii noului val — Hugo Ball, Tristan Tzara la Zurich ; Francis Picabia, Marcel Duchamp în Statele Unite ale Americii ; Richard Huelsenbeck, Ivații Herzfelde, Hans Arp, Max Ernst etc. în Germania ; Andre Breton, Louis Aragon etc. la Paris — sînt pătrunși în acei ani 1916—1922 (cu toate deosebirile dintre ei) de o voință comună de distrugere, de o revoltă fără precedent în istoria literelor și artelor. „Fiecare om să strige : e o mare operă destructivă, negativă de realizat. Să măturăm, să curățim. Curățenia individului se afirmă după starea de nebunie... Fără scop, ori plan, fără organizare : nebunia feroce, descompunerea..." Una din armele cele mai importante la care **Dada** a recurs, în îndeplinirea acestei opere destructive, a fost Absurdul.

Înainte de toate, absurditatea denumirii acestui curent. Se cunoaște istoria legendară a botezării dadaismului prin gestul lui Tristan Tzara. Tot astfel, după cum poetul de origine română alege, vîrînd la întîmplare cuțitul în dicționarul Larousse, cuvîntul **Dada**, un hazard absurd îi va sluji lui Kurt Schwitters să denumească întreaga sa producție artistică și mișcarea sa — dadaistă în fond — **Merz** (de la un fragment de hîrtie cu antetul Kommerzbank, lipită într-unul din colajele sale).

Ce este **Dada** ? Definițiile cele mai năstrușnic-absurde au fost date din abundență acestui termen, în manifestele, afișele, în publicațiile sau conferințele dadaiste. „Imposibilul nu este Dada — Dacă voiți să muriți, continuați — Un stat în stat Dada ; e Dada în Dada. Dada e cuierul sistemului nervos". Anunțuri publicitare răspîndite de Tristan Tzara în 1919 precizau că Dada este o „Societate anonimă pentru exploatarea vocabularului", că **„Dada** nu înseamnă **nimic.** Dacă găsiți că e futil și nu vă pierdeți timpul cu un cuvînt care nu înseamnă nimic..."

În realitate, cuvîntul are o importanță deosebită în demersurile dadaiste. Nimic nu va fi urmărit cu o mai susținută furie decît tocmai **Cuvîntul.** La constituirea unei structuri literare „absurde" a contribuit, fără îndoială, mai mult decît parabolele kafkiene revelînd un univers absurd, procesul mișcării Dada intentat Verbului. Mai sistematic — pe plan teoretic, cel puțin — decît Tristan Tzara, Hugo Ball este ideologul decompoziției limbajului. În **Die Flucht aus der Zeit,** el expune, ca un anarhist al spiritului, mobilul acțiunilor sale și își inventariază armele de care dispune. Limbajul poate fi distrus, după părerea lui, fără ca procesul creator să aibă de suferit. Căci :

„1 — Limbajul nu e singurul mod de expresie. El nu poate comunica experiențele cele mai profunde (...)

2. — Distrugerea organului vorbirii poate să devină un mijloc de autodisciplinare. Cînd contactele sînt tăiate, cînd încetează comunicarea, atunci te adîncești mai mult în tine însuți, atunci se dezvoltă detașarea, solitudinea.

3. — Să scuipi cuvintele : limbajul vid, șontorog, plicticos al societății... (Vei atinge o sferă incomprehensibilă, inaccesibilă)".

Imposibilitatea comunicării prin limbaj, apetența spre comunicarea incomunicabilului, procesul deschis acestui mijloc de comunicare aparțin fundamentelor literaturii absurdului. Ele au găsit în Hugo Ball un teoretician perspicace și foarte activ. Dar, prezența poetului german în nucleul activ al grupului de la Zurich a fost de scurtă durată. În urma conflictului cu unii din colaboratorii săi, Ball părăsește mișcarea Dada (iunie 1916). Tristan Tzara care preia inițiativa, exploatează unele idei ale poetului german, organizînd mari manifestări iconoclaste, adevărate scandaluri publice, în care șarja grotescă, umorul agresiv slujeau scopuri nihiliste. Dacă la Zürich aceste ieșiri ale lui Dada în public erau restrînse, limitate de limitele firești ale unui oraș potolit, cu alură provincială, mutarea lui Tzara la Paris oferă mișcării o largă scenă de desfășurare. De altfel, după sfîrșitul războiului în 1919 se întîlnesc, în capitala Franței, mai mulți artiști și scriitori din diverse țări, avînd intenții comune de dărîmare a vechiului edificiu cultural-artistic. Tristan Tzara se întîlnește cu parizienii André Breton, Paul Eluard, Louis Aragon, Philippe Soupault, Georges Ribemont-Dessaignes și alții, cu germanul Max Ernst. Spaniolul Francis Picabia se întoarce din peregrinările sale la Paris. Începe, astfel, tumultuoasa existență a lui Dada la Paris. Apar manifeste Dada, reviste efemere **(Cannibale, Dadaphone, Proverbe, Projecteur, Le Philhaou-Thibaou, Dadaglobe).** Revista **Litterature** devine dadaistă. Mari manifestări dadaiste — conferințe, lecturi, șotii de tot felul — au loc la Grand Palais. Se organizează expoziții cu exponate scandaloase. (Picabia, Max Ernst etc.). În **Marea Stagiune Dada („Grande saison Dada")** din 1921 se fac vizite în locuri care „n-au nici o rațiune de a exista" **(Manifest Dada),** se ține un „proces Barres" un „Congres", un „Salon Dada" etc. Toate aceste ieșiri în public se înecă în scandalul voit de acești negatori.

Această furie iconoclastă își are originea într-un întreg complex social-istoric. Războiul din 1914—1918 n-a cruțat nimic. Cei care n-au participat la el (în general tinerii care s-au întîlnit la Zürich în 1916—17, fugari din țările lor de origine, căutaseră să scape de îndatoririle lor militare), au pornit un război al lor. „Ce rost avea să fi combătut cinci ani de-a rîndul, să fi suportat de atîtea ori moartea celorlalți... ca apoi să te așezi din nou la masa de scris și să reînnozi firul vechiului discurs întrerupt. Cum adică! (ca : umbrele deschise, pipe, un violoncel cu o cravată albă, „statui" improvizate chiar în sală), inscripții (ca : „în vara aceasta elefanții vor purta mustăți", sau „Dada este cea mai mare escrocherie a secolului"). Catalogul acestei **Expoziții Internaționale** (alături de grupul parizienilor — Tzara, Aragon, Eluard, Soupault, Ribemont-Dessaignes etc. Breton lipsește — erau prezenți dadaiști din Germania — Max Ernst etc., Italia și America — Man Ray și alții) avea, înscrisă la începutul fiecărei pagini cîte o formulă funambulesc-absurdă : „Dada este curierul sistemului nervos". „Un stat în stat, Dada e Dada în Dada", „Imposibilul nu e Dada", „Identitatea este o curea fără majusculă", „Conform regulamentelor în vigoare este interzis vegetalelor din scuar" etc. În cadrul **Salonului Dada** se dădeau spectacole de varietăți cu program foarte variat : piese muzicale „aranjate" în stil dada, numere de balet **(La volatile miraculeuse),** piese de teatru **(Le coeur á Gaz** a lui Tzara jucată de autor și prietenii săi : Aragon, Soupault, Ribemont, Dessaignes etc.), intrare triumfală a „Președintelui Republicii din Liberia" (Soupault mascat, cu escortă zgomotoasă), Aragon citind din balcon un text absurd, parodie a predicatorilor evangheliști. Ribemont-Dessaignes prezintă un poem scatologic, **Le Livre des Rois,** iar Benjamin Peret, „imobil și cu intonații contrare sensului", interpretează **Par le cou des brises** de Paul Eluard. Cînd, în cele din urmă, întreaga echipă Dada se adună pentru a prezenta scheciul **Diableret,** publicul izbucnește. Se aud urlete, invective cu care dadaiștii erau obișnuiți — „idioți ! cretini !" etc. — amenințări cu bătaia, intervenții ilariante, intonarea în cor a Marsseilezei. Final dorit, se pare, de dadaiști pentru care provocarea publicului era un mijloc de agresiune necesar, un mod de a scoate spiritele din inerție și de a-și manifesta propria revoltă prin scandalul altora. Absurdul avea pentru ei semnificația unei dinamite prin care voiau să facă să sară în aer cultură, artă, societate, totul, ca într-o apocalipsă Dada.

În timp ce ogoarele noastre, satele noastre, catedralele noastre au avut atît de mult de suferit. Verbul nostru să rămînă invulnerabil ? Spiritul nu trebuie să rămînă în urma Materiei : și el își are dreptul său la ruină. Dada își va lua asupra sa această sarcină". Cuvintele acestea nu sînt ale unui dadaist. Ironia lui André Cide care lua, încă în 1920, act de furia tinerilor din noul grup, este plină de tîlc. Marele **neliniștitor** își dădea prea bine seama că Dada e o mișcare virulentă, continuînd opera de distrugere a formelor artistice — și nu numai a formelor ! — că Dada se constituie, înainte de toate ca o **antiartă,** ca un nihilism cultural.

Esențiala era, în spiritul acestei **anti-arte,** desacralizarea formelor de artă consacrate, demonstrarea printr-o reducere la absurd a absurdității convențiilor artistice, a formelor, a tuturor tradițiilor estetice. Voit provocatoare, organizate în vederea iritării publicului, spectacolele dadaiste (cele din **Cabaretul Voltaire** de la Zürich și, îndeosebi cele pariziene) parodiază reprezentațiile dramatice, recitalurile muzicale. La un asemenea spectacol, în 1920, în aceeași sală în care la 10 decembrie 1896 izbucnise scandalul **Ubu-Roi,** se reprezintă — printre alte sketch-uri și scenete — **La Premiere aventure celeste de M. Antipyrine,** piesa lui Tzara. Decorul, compus din obiecte heteroclite și panouri purtînd inscripții ca : „Paralizia este începutul înțelepciunii", costumele (saci de hîrtie de diverse culori), totul indica apariția **obiectului-actor.** Absurditatea perfectă a dialogurilor, a pantomimei, inaugura — se poate spune — teatrul absurd de mai tîrziu, al lui Eugen Ionescu ori Becket. În timp ce frazele, de o totală incongruență, se succedau, obscuritatea acțiunii permițînd tălmăciri și răstălmăciri diverse ale celor spuse, voci în ecou subliniate printr-un claxon, proferau imprecații, lansau lozinci și formule ca : „Dada este un microb virgin". La același spectacol în afara piesei lui Tzara, Ribemont-Dessaignes execută **Le Pas de la Chicorée frisée,** piesă pentru pian compusă din note luate la întîmplare, iar Andre Breton dădu citire cu toată seriozitatea unui **Manifeste cannibale** scris de Francis Picabia. Ca și celelalte manifeste dadaiste, și acesta conține, pe lîngă diverse insulte aduse publicului, pe lîngă alte **contrepeteries,** o concluzie nihilistă :

„Dada nu simte nimic, nu e nimic.
nimic. nimic.
El este ca toate speranțele voastre :
nimic.
Ca paradisurile voastre : nimic.
Ca idolii voștri : nimic.
Ca oamenii voștri politici : nimic.
Ca eroii voștri : nimic.
Ca artiștii voștri : nimic".

La asemenea spectacole dadaiste, ca, de pildă, cele organizate în jurul **Salonului Dada** (1921) — adevărat bazar de obiecte exprimînd, prin asocierile cele mai neverosimile, incoerența, grotescul, absurdul triumfă sub toate chipurile. Expoziția în sine cuprinde tablouri (Max Ernst expune **Bicicleta graminee garnisite cu clopoței,** o **Venus din Milo** cu un creștet ras de bărbat ; un tablou al lui Benjamin Peret, **Frumoasa moartă,** înfățișează o spărgătoare de nuci și un burete de baie, iar **Cite du Retiro** a lui Soupault, e o bucată de asfalt legănîndu-se la capătul unei sfori într-un cadru etc.), obiecte eteroclite

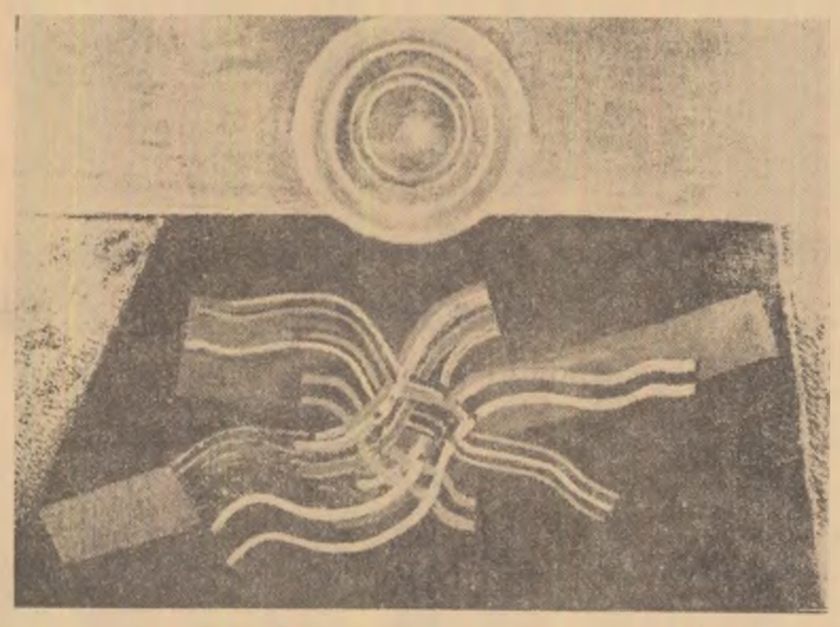

Pictură de MAX ERNST

Și iată-vă devenind un scriitor înfinit de original și de o sensibilitate fermecătoare, încă neînțeles de vulg".

Conform acestui program, poezia ar deveni un fruct al asocierilor întîmplătoare de cuvinte. Niciodată, nici un poem dadaist n-a fost, se pare, confecționat conform acestei formule. De fapt hazardul total, mecanica statistică înlocuind alegerea umană ar elimina pînă și absurditatea. Haosul ultim sau ordinea mecanică nu sînt absurde.. În toate anti-poemele dadaiste rămîne prezentă o intervenție a spiritului uman (fie și numai a celui inconștient). Dar metoda indicată are în ea însăși o semnificație. Ea are valoarea unei denegări a valabilității actului creator, constituí modelul unor similare jocuri de cuvinte ionesciene : „desene mecanoplastice plasto-plastice picto-picturi anaplastice-anatomice, antizimice, aerografice..." Tot astfel, seriile de epitete, enumerările comice care constituiau unul din jocurile predilecte ale dadaiștilor („Francis Picabia **este** un bufon **este** un idiot, **este** un clovn, **nu este** pictor, **nu este** scriitor, **este un** imbecil, **este** un spaniol, **este** un profesor, **nu este** serios, **este** bogat, **este** sărac").

Repetăm, finalitatea tuturor acestor manifestări dadaiste este, dincolo de gratuitul unei explozii de exuberanță ori de furie juvenilă, reducerea la absurd a artisticului ca atare. Absurdul rezultă din hazardul întîlnirilor incongruente : obiecte heteroclite, gesturi, cuvinte incoerente. Tzara și amicii săi construiesc pe o scenă un decor absurd jumătate-salon, jumătate-pădure, elementele forestiere amestecîndu-se cu mobilele unui interior burghez ! La fel, într-un poem dadaist cuvintele oferă efecte insolite fiind dispuse conform unui hazard mai mult ori mai puțin involuntar, „cuvinte în libertate" ordonate bizar, juxtapuse cele mai multe ori în serii substantivale, conform unei sintaxe suigeneris. Retorica e aceea a haosului verbal, a decompoziției limbajului, deși se păstrează adeseori rudimente sintactice și unele secvențe (împrumutate mai ales stilului publicitar) care sînt aparent gramatical corecte. Iată desenul verbal al unui asemenea poem :

„Telefon
a mușca frînghiile a se lichefia
arcul
a se cățăra
astral
memoria
către nord prin fructul său dublu
asemenea cărnii crude
foame foc sînge"

În această secvență din **Marea plîngere a obscurității mele trei** (unul din cele **Douăzeci și cinci de Poeme** publicate de Tristan Tzara în 1918), se pot distinge echivalențele unei (sau mai multor) semnificații. Dar nimic mai străin de intenția autorului ei. Nu dăduse el celebra rețetă a confecționării unui poem dadaist ?

„Pentru a face un poem dadaist
Luați un jurnal
Luați foarfeci
Alegeți în acest jurnal un articol avînd lungimea pe care aveți de gînd să i-o dați poemului.
Decupați articolul
Decupați apoi cu grijă fiecare din cuvintele care formează acest articol și puneți-le într-un sac.
Agitați ușor
Scoateți apoi fiecare tăietură una după alta.
Copiați cu grijă
în ordinea în care ele au ieșit din sac.
Poemul vă va semăna.

(Continuare în pag. 7)

RETOR PENTRU BABILON

de Constanța Buzea

Melc miop

Gesturile noastre se-ascund,
Gesturile noastre se-acoperă unele pe altele,
Și cînd vinovăția e prea sclipitoare,
Cînd din depărtări ocheanele semnalizează,
Gesturile noastre se retrag din cîmp
Lăsînd acolo un prunc lepădat,
O nevinovăție fără șanse, un melc miop.
Simțurile nu se dizolvă ;
Ca lucruri pline de lacrimi,
Simțurile se apără intrînd în peșteri,
Și din peșteri sînt azvîrlite fiarele afară.
Dincolo de limită se întrevede altă limită,
Și altă limită-i urmează cu-n mugure în gură.
Ne umilim, ca să fim, ca să ne scîrbim,
Ca să răscumpărăm, ca să ne răzbunăm,
Ca să implinim un blestem, un jurămînt,
Ne umilim în priveliște și în timp,
În deziluzia că nu ne umilim destul.

Intrarea în rîu

Incep printr-o reverență.
Mă aplec adînc, îmi scot chipul cel adevărat,
Simt aerul proaspăt,
El mă descumpănește mai brutal
Decît orice sentiment.
E vară, am găsit o apă limpede,
Cu picioare goale, o străbat
Și inima mea se subțiază,
Mă dizolv și nu mai pot alla nimic
Despre mine, cea dinainte de intrarea în rîu.

Memoria din care am trăit

Memoria care se ceartă cu omul,
Memoria din care am trăit, se rezoarbe
Trece peste pietre și peste nisip,
Pietrele care vin de undeva
Și nisipul care ajunge departe.
Nisipul și pietrele au mai multă răbdare
Decît mine, care voi ieși din rîu,
Jurînd în sine-mi să mai încerc și altădată.
Să cobor, cu același chip, pe care să-l arunc,
Lăsînd aceleași urme naive,
Cu același dor de sine ca un cataclism.
Ori, incep printr-o reverență fără martori,
Deși, undeva, în fața oricărui drum,
În fața nimicului stă mereu cineva,
Cu ochii mari, cu urechile dezlipite,
Cu mîinile goale, cu degetele avide să atingă.
Stă, asupra mea,
Fără foame, fără sete, un rudiment.

Tot ce este

Nu trebuie să deger, deși frigul e cumplit,
Deși păsări se-nfășoară în sînea lor
Și cad ca pietrele, pe pămînt.
Nu trebuie să-mi fie teamă,
Tot ce este, este și pentru mine,
Și pentru fragilitatea, și pentru destoinicia,
Și pentru răbdarea care abdică.
Ninge, și cînd nu ninge, pare că ninge,
Ninge pămîntul asupra cerului,
Și cînd e moină, cad zăpezi din crengile
Norocoase.
Eu am crezut în contemplare și am contemplat,
Și contemplînd, am probat —
Această zăpadă m-a acoperit și m-a văzut,
M-a cunoscut și m-a depășit,
Dar cîte clipe calme sînt într-o ninsoare,
Într-o contemplare pe un munte nins,
Plini de brazi trosnind,
Și cîtă rășinâ abia mai salvează lemnul
De frîngere ?

Am văzut întunericul

Sînt goluri în ceea ce cu umilință numesc
Viața, sinea mea,
Și nu știu dacă trebuie să rid sau să plîng,
Goluri de care nu știu dacă sînt vinovată.
Am stat în fața ferestrei mele din Babilon
Pe cînd fereastra mi-o zideau
Umbrele celor care treceau.
Iată deci colivia cu două orbite oblice sus,
La care am apucat să ajung
Și am văzut întunericul dintre mine
Și Babilon.

Rugăciunea cocoșului

Să ascultăm rugăciunea cocoșului,
Cocoșul care găsește o pungă
Și nu-i dezleagă șiretul,
Și n-o bănuiește de boabe,
Rugăciunea cocoșului, să fie
Sănătos în ceasul întoarcerii sale
În priveliștea mușneagului,
Rugăciunea cocoșului începînd în clipa
În care apare șareta și vizitiul îl gîtuie,
Rugăciunea cocoșului, aceeași în apă,
În foc, în grajd și în haznaua cu aur,
Aceeași, și semenii lui să-l urmeze,
Părăsindu-și vechi sălașe și vechi g'nduri,
Și vechi datorii,
Rugăciunea cocoșului să fie bine primit,
Cu dor și cu covor,
Rugăciunea cocoșului vărșindu-și norocul,
Norocul și destinul, destinul,
Rugăciunea cocoșului.

tînerí autorí

DUMITRU CONSTANTINESCU

Acum cîțiva ani, cînd lucram în redacția revistei Amfiteatru, mi se părea că poeziile studentului de atunci DUMITRU CONSTANTINESCU, au o teribilă prospețime și decurg dintr-un fel inspirat de a se uni, al cuvintelor.

Am avut surpriza ca acest tînăr poet să nu se afirme, așa cum s-au afirmat alții pe care **Constelația lirei** de la acea neuitată revistă, i-a adunat : George Alboiu, Florica Mitroi, Marius Robescu etc.

Regăsesc pe Dumitru Constantinescu mult schimbat în bine, și asta cu prețul niciunei renunțări la ceea ce constituia farmecul lui de atunci.

Îl propun atenției, astăzi, cînd e profesor la Școala generală Videle — Coșoaia, în județul Teleorman, și cînd lîngă tot ce avea, a cîștigat o dimensiune nouă : **plăcerea de a semnifica.**

Și cred că DUMITRU CONSTANTINESCU e un poet nou.

Adrian PAUNESCU

Exil în evantai

Exilul se lărgea — dantela groasă
Exilul se lărgea dantela groasă
ca niște ciucuri negri ce se lasă
în vasul gol de-mpărtășit bolnavii,
și am ajuns sub soarele diform,
coclește cheagul zilelor, carnal,
în fagurele alb, smălțat, s-adorm
trist călărețul adormit pe cal,
n-am, inimă, alt drum să mai apuc
și timpul se desfoaie, și-a rămas
un vînt țîșie grea de cauciuc
să mă plesnească aprig în obraz,
ciorchinii de sudoare se despică
să lase viermele din ei să moară,
elastic aerul, și-mi este frică,
exil în evantai mă înconjoară.

Țărmurii învierii

Oprit aici, să caut veste bună
în luxul vinețiu de mai departe,
în curgerea lăiață ce adună
ecoul mort din rotocoale sparte,
mirosul greu din golul fastuos
dispare-n răsucirea mea-napoi
să ricii aburul din geamuri gros
pe mîini să-mi vină sîngele șiroi,
sub glasul scînteiat pe ochiul serii
o gîlcă umedă ce l-a făcut
să obrintească-n țărmurii-nvierii
din care ies pe jumătate mut,
să-mi văd întoarcerea pe flori tăioase
o lacrimă se sparge pe timpan
din gura care-a plins și mai rămase
să-ngroape-ntr-una fardul diafan.

Îndepărtatul cîntec

Pîrîolul lung a jupuit fereastra
cu unghia cornoasă pămîntie
din zori cocoșului îi cade creasta
pe ochi și-adoarme iar în muchia pustie,
pisată carnea-n somn o pudră moale
se-mprăștie pe visul alb, osos,
care-a bătut cu inimile sale
ca niște aripi ce-au căzut în jos,
cum se tărîmă lancea-n colț ușor
o nisipoasă lunie în pumn crăpat
și bobul mic de sînge fără spor
pe vîrful ei de-acum s-a închegat,
zemoși genunchii noaptea își apleacă
să ia pămînt ,să fie mai pietroși,
innebunind pe cumpăna săracă
îndepărtatul cîntec de cocoși.

Culoarea ca o viperă

Se bate-n cuie noaptea în oglinzi
pe-afară plopii se aud sunînd
în ora fără flăcări ce s-a-ntins
tiole lungi care se sparg în vînt,
se-apropie și ochii să se facă
doar unul singur sfînt și nepătruns
în lacrimă mai mare și săracă
pe veștedul obraz ce s-a ascuns,
vor scoate-ncet viscere vișinii
culoarea ca o viperă virgină
în ritmuri destrămate și tîrzii
să-mi joace-alături goală și străină,
o forfecare pînă la cenușă
și răgușesc terestrele în ceață
și-un fel de pumn care-a pătruns la ușă
îmi filfîie din degete prin față.

Din trei mișcări

Din astîntit comoara — cu aurul din care,
spre-a încerca să nu murim vreodată,
am răsucit un vîrf de luminare
să ardem ochiul cu privirea lată,
înnebunit îngust și lung pătrundă
sub căptușeala aspră unde-n clești
tăcerea se înnoadă ca o fundă
la gîtul lacrimii împărătești,
o smulgere din șapte rădăcini
și o învăluire fără leac
păienjenii borțoși pocnind haini
la gîndul prăzii devenit sărac,
cu sîngele rămas ținut în pumni
deasupra capetelor înspre seară
să ne spălăm din trei mișcări pe mîini
ca dup-o treabă lungă și murdară.

Sticlosul unghi

Pe sînge se apleacă-ntîiorat
sticlosul unghi la pîndă și trozește
să-aleagă ochiul ce s-a dezbrăcat
de lutul durduliu ca dintr-un clește,
avară răsucire în spațiul oval
tăiat în lemnul moale al inimii, la piept,
un tron să-nmugurească mineral
în vîrful clipei ce suise drept,
să nu se-ntoarcă unghia spre carne
din cupe-ntoarse lungi să se răstoarne
ci rătăcească lent pe trandafiri
aceleași vechi culori dar mai subțiri,
aud pe ochii mei cum se-nfioară
aprinsul unghi din care am ieșit
să-ngrop mirosul trupului în ceară
la gura unghiului mai ascuțit.

FLORICA BAȚU

Eu, nisipul...

Mai mult decît tăcere
nu-i dat să mă înalț...
Mă poartă minutarul pădurilor de
smalț.

Întors în împietrire,
silabă de nisip...
E noapte, sau amiază ?
Unde ești ?
Mă întîrzie
în izvor cu apă care,
sau în frunză,
în cocor...

Mult departe în secunde.
Prin tăcere iar cobor,
sub uitare de argilă, cu blestem de
minutar.
Pling netimpul pentru struguri.

..și-i tîrziu pentru cîntar.

Adevăr

Acesta sînt ?
Vreau să-mi dăpăi privirea..
Dar unde-i cîmpia cu nucul de tu ?

Mi-e cuta străină
în cumpăna frunții.

Cine ești ?
și unde-am fugit... ?

FLORIANA TEI

Iernile mele

iernile mele,
cai înspumați plutind
peste cîmpia trupului meu arsă
iernile mele potcovite
cu îngeri cîntători
luați-mă cu voi acolo
în țara zăpezilor lungi

să fie un început de ape
nebotezate de vreo stea
amurgul să aflе-n ierburi
binecuvîntarea culorii
sufletul meu să nască aripi
spre imensitatea liniștii
și numai păsările
să-mi treacă prin trup
prin ochii larg deschiși sînge orb
fără să lase urmă...

MIHAI VELCESCU

În antică uire

Că albă-i o genunchiului dibuire
În antică uire
Pe piatra ascuțită la capăt în înalt
Dar să te-apleci înspre tărîmul celălalt
Cu fruntea în rotundă și blîndă
adăpare
Din Mareo cea Mare
Acolo unde spumele se leagănă în sare
Și unde ochi' pali si genele
Invirt în lacrimile Tale semnele
Pînă cînd rănile din neatingeri
Calme
Ți se vor pune spre odihnă pe palme.

Colb din subțiori

În persiane urme de sandale
Cu călcătură moale
Cînd vine pratul cu pași blînzi în carne
Dervișule, nebunule din flori
Iubit pierind în colb din subțiori
Cînd lopătezi mătănii a zburare
Spre Chipul Care nu e Nimeni Care
Își lasă totuși urma pe pietriș
Precum a ta-ndoitule derviș
Adulmecînd pribegele de fumuri
Pe drumul florilor lăsate-n
Minuni pe brațe trunți, și ochi și toate
Miresmele-ncărnate în petale
În săptămîna chipului de jale.

OVIDIU ALEXANDRU

Cu ultimul nor

Bătrînii nori, și misterioși, și trivoli
Într-un cristal plimbîndu-se, —
Eu prefer să nu se gîndească la mine.

În balansul lor, bătrînii mei se apasă
pe cer
Îi aud cum se imprimă fierbinte și
pier, —
Eu prefer să nu cadă pe mine
lacrimile lor.

Munți, arbori, biserici înflamate de
plins,
Voi apărați tîrziul de lumină :
Urcați-vă în cer cu ultimul nor.

ALEXANDRU VĂDUVA

dorul

Poate că nici nu mai este întreagă clipa care ne desparte. Aș vrea să mai arunc o privire peste ziua aceea de septembrie, ziua în care te-am cunoscut. Am retrăit-o, minut cu minut, dar acum aș vrea să o privesc altfel, în întregul ei. Ochii să o cuprindă, străini, de undeva, de sus. Cred că numai așa voi putea înțelege esența întîmplării din toamna aceea. Deci, într-o dimineață călduroasă, un bărbat merge să facă plajă pe țărmul mării ; este un funcționar obișnuit și corect, la început de concediu ; venise în orașul de pe malul mării voios, cu speranța că vremea frumoasă va ține mai mult timp ; avea de gînd să facă baie și să se prăjească sub razele soarelui, să adune scoici și melci, să nu-și bată capul cu nimic ; într-un cuvînt — să se odihnească ; luase o cameră la hotel, ațipise un ceas, apoi îmbrăcase costumul de baie și ieșise în stradă ; s-a îndreptat spre mare și, în capătul scărilor care coborau spre plajă, s-a oprit cîteva clipe ; era fericit de revederea valurilor înspumate, de vuietul lor ; a început să coboare, fără să bănuiască nimic ; jos, întinse pe nisip, cîteva trupuri se răsfățau deja în razele soarelui ; bărbatul dorea însă liniște și singurătate, așa că s-a îndepărtat de-a lungul țărmului ; nu se gîndea la nimic, doar trupul îi fremăta în bucuria de a fi acolo, liber ; a văzut, nu prea departe în apă, cîțiva bolovani catifelați cu mușchi albăstrui ; locul era pustiu și așa de tăcut, încît aproape că auzea ploaia de iere spălînd fundul mării ; s-a oprit și a privit cîteva clipe în larg, spre un vas ancorat lîngă linia orizontului. Cînd s-a întors, a văzut în spate, la cîțiva pași, o fată îmbrăcată într-o rochie cu flori : părul părea că i se topește în aer, pielea avea luciu de piatră tocită în ape, iar în colțul gurii purta o umbră de zîmbet neîncrezător ; bărbatul nu a scos nici o vorbă, ametit de parfumul necunoscut care îl învăluia ; fata s-a apropiat, l-a atins, apoi a început să rostească vorbe frumoase, într-o șoaptă care aducea a mătase foșnită ; s-au așezat alături, jos, au tăcut un timp, parcă într-o rugăciune în fața bolovanilor din apă ; apoi ea a început din nou să vorbească ; fără gînduri, înregistrînd cuvintele fără să le prindă sensul, bărbatul o asculta ; s-au dezbrăcat într-o vreme și au intrat în apă ; au înotat mult, iar fata cînta ; s-au întors și s-au întins pe nisipul fierbinte, cu trupurile lipite ; amîndoi ardeau în dorință, dar fata s-a ridicat și a început din nou să vorbească ; bărbatul o asculta fără gînduri ; au intrat apoi într-o grotă ascunsă în malul care urca spre oraș, iar fata a spus o poveste ; i-a cerut și lui să povestească, dar bărbatul era prea năuc, așa că n-a reușit ; în grotă se mai găsea un patefon scorojit, și au ascultat, o placă a cărei melodie abia se deslușea printre hîrîituri ; au făcut apoi dragoste ; au ascultat din nou placa ; dogoarea de afară se potolise, soarele cobora spre asfințitul marin, și ei au intrat iar în apă și au mai înotat un timp ; soarele nu se mai vedea cînd s-au întors pe plajă ; femeia a vorbit pînă a început să coboare seara ; s-a îmbrăcat, a luat din grotă patefonul, iar cerul se acoperise cu nori vineții ; i-a șoptit bărbatului că la nunta lor va dănțui Isaia, apoi, cu patefonul în brațe, placa învîrtindu-se sub acul ruginit, a intrat în apă ; bărbatul nu gîndea, nu simțea nimic ; fulgerele au mai scăldat-o un timp în lumină albastră, apoi nu s-a mai văzut ; începuse o ploaie rece ; bărbatul s-a îmbrăcat și a urcat în oraș ; obosit, ametit, a ajuns la hotel ; a dormit, iar a doua zi, înainte de a lua trenul spre casă, a văzut o înecată, dar chipul ei nu i-a spus nimic ; nu-și mai aducea aminte de ziua trecută, parcă o petrecuse în vis, iar visul îl uitase. Asta a fost tot...

Numai că, Mana, eu am fost bărbatul acela, iar fata erai tu. Ca într-un joc de copii — eu eram mama, tu ești copilul, și eu te bateam ; eu sînt generalul, tu erai inamicul, și făceam pace... Dar, Mana, tot ce s-a întîmplat în ziua aceea nu a fost un simplu joc. Care a fost atunci rostul ei ? Cred că asta am încercat să aflu din zori, în înaintarea mea poticnită, semănînd cu un straniu dans ; căutînd, așteptînd. Dar pe cine ? Căci, Mana, tu ești moartă... Mi-am amintit cu o clipă în urmă, dar nu m-am cutremurat, nici nu m-am întors ca să urc în oraș. Trebuie să te văd și știu că, în curînd, vei veni. Doar tu m-ai chemat aici, pe plaja aceasta gemînd sub polei, bîntuită de năpraznice vînturi. Toată povestea asta cu moartea nu este decît o prostie, crezută însă de mulți și luată în serios. Îmi dau din ce în ce mai bine seama că nu există moarte. Oamenii, plictisiți de o viață, pleacă deodată spre alta, dar nu-și mai iau cu ei greoaiele trupuri ; unii le uită, alții din lene, cei mai mulți pentru că s-au săturat de ele, și nu mai vor să fie recunoscuți ; și le părăsesc în paturi, sub roți de mașină sau cufundate în apă. Doar cîte unii, cine știe de ce, după un timp și le iau înapoi. Dar asta nu înseamnă moarte... Poate că și eu, sus, la distanță de sute de kilometri, am fost găsit fără suflare, agățat de creanga unui copac sau cu vinele de la mînă tăiate, nu-mi mai amintesc bine... Am fost poate și plîns, iar un popă soios m-a cădelnițat, parcă în batjocură. Dar dovedește asta că sînt mort ? Iată că înaintez pe țărmul acesta pustiu, copleșit de vuietul mării. Sînt înfrigurat, dar, în curînd, apropierea ta mă va dogori. Te aștept, Mana...

Ceața s-a risipit, doar peste valuri mai plutește o șuviță alburie, apoi se risipește și ea. Luminile vaporului nu se mai văd, iar poleiul a prins reflexe ciudate. Spuma lăsată de valuri este atît de pufoasă, aș vrea să-mi culc obrazul pe ea. Dacă ar fi soare... soare... am uitat ce înseamnă soare, dar cuvîntul sună frumos ; poate este un fruct parfumat. Ce se întîmplă cu mine ? Îmi simt trupul ușor, parcă s-ar destrăma. O căldură plăcută se ridică din polei, dar nu mai este nici un polei ; nisipul uscat îmi foșnește sub tălpi, iar adierile îmi mîngîie, ușoare, obrajii. Aerul limpede miroase a smirnă. Aud un zvon îndepărtat, dar încă nu deslușesc bine ; nici nu-mi dau seama din ce parte vine. Simt lumini minunate iradiindu-mi din trup, iar marea vălurește a liniște. Merg înainte, dar pașii îi fac într-o plutire înceată, parcă mi-aș fi pierdut greutatea : ating din ce în ce mai rar plaja, sprijinit într-un plăcut echilibru. Ceva pufos îmi atinge obrajii, iar cînd îmi ridic privirea îmi dau seama că sînt fulgi violeți. O pînză uriașă, violetă, pare că freamătă deasupra mea. Sînt atît de fericit și de nerăbdător, aproape că îmi vine să cînt. E miezul nopții, Mana, iar apropierea ta o simt ca pe o răsuflare de fluturi...

★

Dincolo de voința mea, peste hotarul rămășițelor de credință, iată că te văd apropiindu-te, Mana. Te privesc încremenit în tăcere, iar un păcat năuc îmi dospește în pintec. Opărite îmi sînt neliniștile, candelați devin ochii, iar în sînge mi se sleiesc ametitoare păduri. Ultima nelămurire mi se prelinge prin nisip, spre miezul pămîntului. Asudă cerul, firesc asudă și marea, iar pe îngăimate drumuri năvălesc spre mine, ca un șiredel, depărtările. Ești din ce în ce mai aproape și, ca pe un drumeag, îmi încolăcesc privirea în jurul tău. Te oprești în fața mea și un parfum cunoscut, dar aproape uitat, mă ametește ; porii mi se deschid ca niște flori să îl soarbă. Părul ți se topește într-o lumină de aur, pielea ta are luciu de piatră tocită în ape, iar zîmbetul din colțul gurii pare din polen de magnolii. Începi să vorbești, iar șoapta glasului tău mă învaluie a mătase foșnită. Apoi ne prindem de mînă și mergem. Prin degetele tale se prelinge o licoare vrăjită, o simt cum mi se revarsă în trup, limpezindu-l. Înaintăm cu pașii plutiți, încetiniți de ninsoarea cu fulgi violeți. Te privesc doar pe tine, dar simt că nu sîntem singuri. Aud în spatele nostru zgomot de pași înăbușiți, uneori clinchete, iar umbrele ne alunecă tremurătoare în față. Cred că ne urmează lămpașii, un șir nesfîrșit de lămpași, învesmîntați în straie de taină. Depărtarea ne soarbe, ne poartă spre un tărîm neștiut, iar trupurile noastre iradiază minunate lumini și culori. Undeva, dedesubt, simțim cum rădăcinile ierburilor devin gazoase și se adună într-un nod care crește mereu. Scoarța pămîntului devine o pojghiță din ce în ce mai subțire. Noi înaintăm netulburați, lăsăm în urmă nisipul care foșnește a spaimă adîncă.

Ninsoarea violetă a încetat și, stringîndu-te de mînă, ne-am oprit. Am început deodată să-ți vorbesc ; era povestea mea și îmi curgea ca un cîntec din suflet. Rosteam cuvinte frumoase, ametitor de frumoase, necunoscute în nici o parte a lumii. Pluteau rotunde printre noi, se loveau, neauzit, între ele, ca niște aripi de fluturi. Fiecare cuvînt se despletea în alte cuvinte, necontenit, pînă ne-am simțit acoperiți de un vis. Tu mă priveai uluită, umbra de zîmbet din colțul gurii s-a topit, iar în irișii negri au pîlpîit sute de scîntei. Am pornit apoi mai departe.

Simt cum în urma noastră un uriaș burete șterge de pe cer luna ; aproape că aud, de partea cealaltă a pămîntului, și soarele sfîrîind. Licuricii se cufundă în beznă. Tot ce e viu se înfășoară într-o lipicioasă spaimă de păianjen : sufletele scot clinchet de bani ruginiți ; răsuflările zornăie ; ochii văd cu adevărat ce e în jur, iar din genunchi mustește o nouă credință. Dar e prea tîrziu ; din creierii munților, cu urlă în colți, într-un înfricoșător vuiet, valuri de salamandre năvălesc spre cîmpii, copleșesc totul. Nimeni nu va găsi ascunziș. Scoarța pămîntului plesnește și otrăvite miasme, din alte vremi dospind în adînc, se preling ca niște șerpi înfometați. Nu mă înșel ; se aud stelele cum plouă în altă parte.

Dar toate astea le-am lăsat cu mult în urmă. Cerul fremăta deasupra noastră, a petale abia zvîcnite din muguri, iar de undeva cobora o melodie. O ascultam împreună ; o amintire părea că vrea să mi se aprindă în minte ; se luminează o clipă, ca un tăciune în care sufli, dar se stinge numaidecît. Valsul îmi este necunoscut ; e trist, notele care picură sînt umplute cu gol, și nu-mi place. Înaintăm alături, iar melodia se aude din ce în ce mai încet...

(fragment de roman)

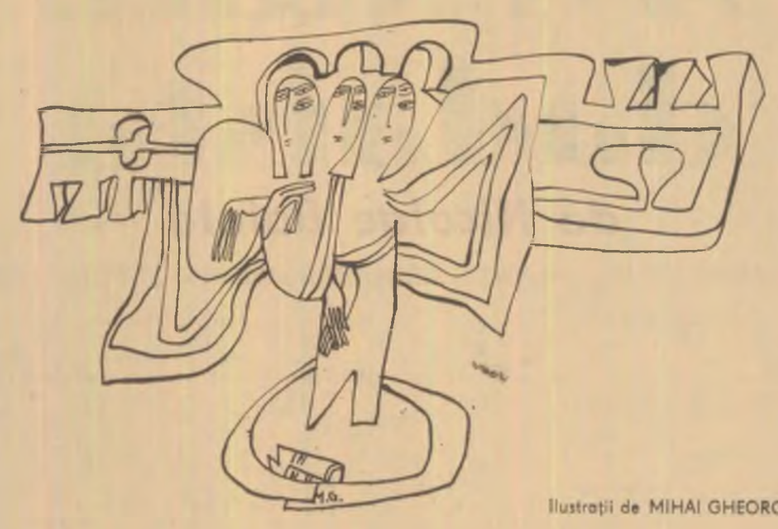

Ilustrații de MIHAI GHEORGHE

TRAIAN IANCU

E timpul cireșelor coapte...

Sufletul mi l-am trimis, în cîntare legendară,
Pe sunisuri de lumină, în floarea de primăvară,
Unde o privire albă înainte-i s-a deschis,
Ca un cer cu-argint de stele, lunecînd în cosmic
vis...

Drumu-n floare duce-n zodii, de
poveste-ntrebătoare,
Care-adapă, prin păduri, căprioare la izvoare...
Drum, ce vîntul mi-l păzește, cu iubirea-i, ca și-a
mea,
Sîngerînd în floarea albă, pînă crește-un fruct din
ea...

Parcă-s veacuri într-o clipă, timpu-n coaceri, curge
greu,
Lunecînd în veșnicie, ca un arc de curcubeu,
Și din sîngerarea scursă în pămînt și-n flori și-n
șoapte...
Vreme, vremea, cînd profetic, sufletul cireșe coapte

Vede-acum, în creanga verde, cînd aduseră cocoșii,
În cîntat, cu zorii-odată, vestiri noi, cireșe roșii.
Timpul străbătut de suflet, sub zăvoarele de noapte,
Dă vestire, că-n grădină, azi, cireșele sînt coapte.

Vino, suflete, la masa de tăcere și lumină,
Cine-o vrea să știe... bine !... Cine nu, nu-i nici o
vină ;
Dulce-i ruga ta-nceputâ, semănată-n brazda lunii,
O va ști și viitorul, c-au dorit-o mult străbunii !

COMAN ȘOVA

Absoarbe-mă

Ești rană-aici dar unde ești așa
Cum tu erai o, aer sau părere
Deși nu vreau ceva încert te vreo
Un ce-nsetat din tot ce sînt te cere

Despică miezul nopții și apari
Poate din nord, poate din sud, poate
din rugă
Aștept să vii în somnurile tari
Și-absoarbe-mă în fugă.

Aer

Să tot pleci iubito pînă cînd
Vei trece dincolo de așteptare
Și-n apa aceleiași mări
S-alunecăm alături țară țărm
Să fie poce între trupuri
Mîinile să se atingă reci
Și vorbele doar aer să rămînă
Și tu să pleci iubito, să tot pleci

VASILE ANDRONACHE

Tei stelar

Tei stelar, stea în picioare,
Tremurată taină sînt,
Trecînd ființa greu pe muchea
Oboselii în cuvînt

E un glas vechi și adînc,
În pădurea minerală
Învelit cu trup de fluture,
În sicrie de părinți

Cu-n prăpăd ne ungem ochiul,
Cînd ne-nchide-n roata ei,
Huma, cu miros de soare
Și neliniște de tei.

Trecătoarea

Îți văd doar gura
Prin care umblă aerul
Și chipul e prea în miezul luminos
Căutînd o lacrimă prin care să respire.

Și numai mîinile și ochiul meu
Se mișcă după aștri
Încît să îmi găsească urma
Semințele înrourate de ocol

Cînd eu desprins de parte
Voi căuta o ușă de zăpadă
În care să se-ngroape timpla mea
Trecînd cutremurată într-o floare.

RADU SELEJAN

Mă poartă dar...

Mă poartă dar spre-același vechi izvor
să-i sorb mocirla tămăduitoare,
să mă minjesc pe ochi,
cu singe colcăit de soare.
Cu spaima depărtărilor să mă-ntășor
și să cobor
de pe pămînt în cer
pe urma plînsului de dor.
Mă poartă-n voie, după voia ta,
Vreau să cobor,
de-atîția ani m-așteaptă
pe-o treaptă a cerului de jos
un cel plecat
din cel ce-am fost.

Fiecare stea...

Fiecare stea-i un cîntec de lebădă
Un fel de suflet
care-și caută întrupare
în neliniștea necunoscutului.
Fiecare cîntec de lebădă e o stea,
un fel de semn al necuprinsului,
mărturisire tîrzie a marginii
dintre viață și moarte.
Cîte-o lebădă stea, ori
cîte-o stea lebădă,
ne adună ginăurile și se satură
și pentru o clipă
ne bănuim îndrăgostiți de moarte.

MIHAI PELIN

În căutarea

V

„Vitoria este un Hamlet feminin".
GEORGE CĂLINESCU

În preajma Broștenilor, drumurile către Vatra Dornei, două la număr, de-acum se despart. Unul ca o cărare, gîtuit de apele Bistriței și de stîncile cheilor cu același nume, e mai scurt și pe el se poate călători mai repede cînd, asemeni lui Nechifor Lipan, ai treburi la tîrgul din Dorna, pentru că pe aici și circiumile sînt rare. Celălalt drum, larg, numai bun pentru turme și împînzit de sate și hanuri, e numai bun la întoarcere, cînd mersul lent al oilor îți îngăduie zăbava la chefuri. Astfel, ajunsă la Broșteni, Vitoria va lua drumul mai scurt, prin Crucea, Cojoci și Chiril, pînă în Crucea nemaifiind pe atunci nici un sat. Or, după cîte știm, la Crucea, sat pînă în care lui Nechifor se pare că nu i se întîmplase nimic, Vitoria întîlnise o nuntă, cu sănii cu nuntași alunecînd pe apa Bistriței. În plus, față de ceea ce spune Sadoveanu, obiceiurile nefiind schimbate decît parțial față de timpul romanului, se cere amintit că vorniceii nu numai că umblă cu năfrămile fîlfîind la urechile cailor, ci poartă în mîini și toiege din lemn de pom roditor, din măr îndeobște, pe care și le înfășoară cu fire din lînă colorate diferit. La terminarea nunții toiegele acestea sînt frînte în două și se aruncă pe case, unde rămîn. Se mergea și din casă în casă, cu plosca, și se trăgea și în brazii înzăpeziți, cu pistoalele, cînd nunta se făcea primăvara, pentru a fi ucisă iarna cu totul. Acum nu se mai trage cu arme de foc, pentru că nu mai sînt, și încercarea puterilor mirelui nu se mai înfăptuiește prin tir asupra unei oale cu pămînt urcată în vîrful unui brad desrămurit. Mirele e obligat acum să se prezinte la poarta legată bine a miresei și s-o dezlege într-un timp cuvenit. În sfîrșit, la Crucea, înainte de a trece prin Cojoci și Chiril, Vitoriei i-a fost dat să cunoască o întîmplare care i-a întărit credința în loialitatea bărbaților și, totodată, credința în faptul că Nechifor e mort fără apel, de vreme ce nu se arată.

Acolo (întîmplarea e strict autentică, autorul nedezvăluind numele protagoniștilor din motive independente de voința lui, din respect pentru o convenție), în anul acela — conform mărturiei învățătorului Constantin Romanescu din Dreptu — se reuniseră, după ani îndelungați de despărțire, doi foști soți. Se căsătoriseră înainte de marele război și, pentru că nu izbutiseră să aibă copii, s-au despărțit, recăsătorindu-se după aceea, el cu o femeie care i-a dăruit cinci copii iar ea cu-n bărbat oarecare. În timpul războiului, pe front, moare și al doilea bărbat al femeii. Tot în timpul războiului, într-un bombardament de artilerie, murise a doua soție a bărbatului, împreună cu cei cinci copii pe care îi zămislise. Reîntorcîndu-se în sat, acesta își găsește familia distrusă și întîia soție singură și, evident, considerînd că acesta a fost destinul lui, *„așa a fost să fie"*, spun oamenii, își recheamă întîia femeie și continuă să trăiască împreună cu ea ca în prima zi, fără copii și fără speranța de a mai avea. Iată, deci, o întîmplare care ar fi putut să-i refacă Vitoriei încrederea în loialitatea nativă a bărbaților, întărînd-o, totodată, în credința că Nechifor e mort, întîmplare care mi-a fost povestită într-o casă de țară, la lumina stinsă a unei lămpi cu apărătoare de tablă deasupra cilindrului, după obiceiul din partea locului, ca să nu se afume tavanul alb, imaculat.

Nunta amintită se petrecea în cîșlegi, după stilul vechi, încă neacceptat de totalitatea locuitorilor văilor Bistriței și Tarcăului, ce refuzau moda mai nouă a papistașilor și îmbătrînirea, implicită, cu 13 zile. Călugări izgoniți din mănăstiri susțineau cu fervoare mișcarea stiliștilor, a muntenilor care încă se mai călăuzeau după stilul cel vechi, și, acolo unde nu pătrundeau acești călugări, muntenii își alegeau preoții dintre ei, făurindu-și biserici improvizate, în case de pripas. Ceea ce nu se știe, poate, este că mișcarea stiliștilor continuă și astăzi, una dintre bisericile lor funcționînd acum pe valea pîriului Largu, al cărui preot se pare că se numește Tănase, dacă își amintește bine profesorul Vasile Achiriloaie. Glicherie, de la mănăstirea Slătioara, mănăstire ce încă mai ține slujbele după stilul cel vechi, se pare că le-a fost stiliștilor mitropolit clandestin — dacă e să ne luăm după afirmațiile preotului Ion Preutu, din Fărcașa. Însă, oricum, șeful de astăzi al stiliștilor se pare că se adăpostește tot pe valea pîriului Largu, deși cei mai mulți enoriași de acest gen tot în satul Dreptu se află. Dar să-i lăsăm pe stiliști în plata domnului.

„Cîte neamuri atîtea Dorne" — se spune prin partea locului, în preajma țării pe care Vitoria o abordează pieziș. În prima Dornă, va afla mai tîrziu, n-a fost tîrg de oi. N-a fost nici în Șarul Dornei și nici în Dorna Cîndrenilor. A fost, în schimb, în Vatra Dornei, spre care purcede, pe drum de dezgheț, cînd în răsărit apar Pietrele Doamnei și Rarăul, muntele *„descălecatului dintîi al Moldovei"*. Or, Nechifor trebuie să neguțeze oile cu ciobanii de pe Rarău. Aceștia încă mai țineau socoteala animalelor pe răboj, nu în condică. Înscriau pe răboj în primul rînd *șerul* omului cu oi în stînă — însemnul familial de recunoaștere. Apoi o crestătură adîncă dacă avea 10 oi, una mai subțire dacă avea cinci, numai o împunsătură dacă avea una. Un răboj de numai trei palme domnești avea înscrisă în el întreaga mișcare a oilor din stînă pe timp de un an. Se însemnau apoi și oile, tot după stăpîn, la ureche, cu alte însemne, care mai de care mai elaborate : potricală dreapta, furculiță stînga ; furculiță și cercel ; forfecătură adîncă ; chișcătură și cercel ; una scoasă ; forfecuță ; sau retezat și chișcătură. Să fi existat în calea turmelor, la intrarea în Dorna, un negustor de obiecte din piele și fier, o uliță a iarmaroculuI spre dreapta, un han, o *cantelarie* pe care s-o fi ținut un neamț ? În actele care s-au păstrat din vechea Vatră a Dornei nu se pomenește de nici o tranzacție, avînd ca obiect 300 de oi, între Nechifor Lipan, pe de o parte, și Gheorghe Andronachi și Vasile Ursachi, pe de altă parte. Tîrgurile, ținîndu-se lanț, trăiau din negustorie, iar autoritățile care le cîrmuiau din vama pentru negustorie. Se cerea, de pildă, adeverință de vînzare pentru oi, la care, bineînțeles, se încasa o taxă. Nechifor cedase, apoi, 100 de oi la doi inși, cu cîștig pentru el, cîștig care, la rîndul lui, îi fusese vămuit de autoritățile reprezentate de căpitănia tîrgului din Dorna. Sau, de pildă, veneau doi inși și băgau o cerere la cancelarie : *„Domnule Președinte, subscrișii Avram D. Lazarovici și Moise I. David, ambii din Piatra N., căsătoriți, fără acte dotale rugăm respectuos a dispune înscrierea firmei noastre pentru comerțul de cherestea și cereale ce voim să exercităm în Vatra Dornei sub denumirea de „Depozitul Frăsinel". Anexăm certificatele de moralitate și recipisa Adm. Financ. Neamțu. Cu stimă, Avram D. Lazarovici și Moise I. David. Redactor, cunosc părțile. Avocat, ss. indescifrabil"*. Într-o apostilă era întrebat președintele Tribunalului Neamț *„dacă subscrișii n-au avut condamnări penale"*. După care se încasa o altă taxă.

În sfîrșit, mărunțișuri : taxe pentru vînzarea unei vite mari sau mici în piețele și oboarele comunei, taxe pentru închiderea vitelor la obor, taxe pentru firmele vînzătorilor ambulanți, taxe asupra teascurilor sau asupra sumelor de bani rezultate din vînzarea vitelor căzute de pripas. (Date extrase dintr-un bilanț de buget comunal, semnat de Simion Măgură, președintele comisiunii interimare din cadrul Administrației plasei Muntele, jud. Neamț). Bani, bani, bani... Nu mai încăpea nici o îndoială că Nechifor Lipan pentru bani fusese omorît. Asta de-acum se știa.

Ce nu se știe : 1) nu se știe încă dacă a existat vreodată prin părțile locului un evreu baci bătrîn, care să fi trecut în tinerețe la creștinism ; 2) neamuri de sîrbi (sîrbul — al treilea din neamurile pe care le amintea Lipan) nu s-au pomenit niciodată pe aici ; 3) nu se mai poate afla dacă a existat la începutul acestui secol, la mănăstirea Agapia, o mică Minodora, al cărei nume să îi fi plăcut Vitoriei în ajunul nașterii Minodorei noastre, care, acum, așteptă la Văratic, în umbra muntelui Filionul, întoarcerea mamei justițiare.

Ce se mai știe, în schimb : a existat un baci Alexa, care, în anul presupus al morții lui Lipan (1926) se afla pentru a cincizeci și cincea oară la Jijia și Prut, cu oile ascunse între perdele de stuh, la adăpost de șfichiul Crivățului bătînd dinspre întinsele cîmpii ale Malorusiei. Acestuia i s-a înfundat la a șai-

ION TRIF **DEBUT**

amiază

Mergeam destul de repede spre casă. Mă aștepta Tavi, bărbatul pe care doream să-l văd singur și neajutorat în mijlocul unei arene largi în așteptarea unui adversar cu coarne perfect ascuțite. Citeodată îi era frică și de mine. Singura lui izbucnire era un fel de reproș moale, nu putea asculta, așa cum i-ar fi plăcut, liedul „Călătorie de iarnă" a lui Schubert, avea trebuință de o liniște totală, aproape imprumutată din moarte. Reproșul lui îmi inspira un fel de milă și deveneam mută. Sau poate incepuse să-mi placă și mie liedul lui Schubert, nu știu.

Veneam de la singura mea prietenă, domnișoara Nicoleta. N-o găsisem acasă. O femeie cu-n aer suferind mi-a ieșit în intîmpinare și cu același gest invariabil al mîinilor, însemnînd sincera părere de rău, m-a anunțat ceremonios că domnișoara a fost invitată acasă la Avocat, înainte de amiază, și nu s-a intors încă. Nu mă lăsa să plec pînă nu-mi spunea că Nicoleta o să fie angajată foarte curînd ca dansatoare de clasă într-un mic cabaret aflat aproape de centrul orașului, în fine, o să fie atracția principală a acelui local intim și frecventat numai de domni din lumea bună. Pe Mardare o să-l uite imediat, el nu cunoaște decît măcelarii din oraș și le-a spus c-o iubește, ce prostie, și-n definitiv ea o să-și schimbe numele, dorește unul scurt, să încapă între clipele a doi îndrăgostiți care ar vrea să petrească în preajma ei o noapte de neuitat.

După ce-mi spunea astea mă invita să mai vin și a doua zi și mă lăsa să plec. Pînă acasă nu mă gindeam la nimic. Încă înainte de a intra în curte îl zăream pe Tavi stînd neclintit în chenarul ușii, cu mîinile împreunate la piept. Îl simțeam neputincios în fața mea, îi ghiceam sufletul ca o mînăstire din care, în fiecare noapte, fug, pe tăcute măicuțele tinere în lume.

În ziua cînd ne-am căsătorit, am sădit în curte un tei. În fiecare toamnă, după ce-i cadeau și cele din urmă frunze, Tavi mă lua de mînă, așa cum nu mai făcea niciodată, și mă ducea cu de-a sila lîngă tei. „Îl vezi ? Parc-ar fi un debil mintal preocupat de ceva rău. Într-o zi, cînd n-ai să fii acasă, am să-l tai. Dar mai înainte de asta am să arunc în virful lui rochia ta de mireasă". Apoi îmi dădea drumul de mînă și mă împingea ușor înapoi în casă unde mă obliga să vorbesc despre soldatul care m-a invitat în cîmp cu ani în urmă.

Mă intorceam de la biserică, treceam pe-o stradă dosită și-am scăpat din privire toate icoanele pe asfalt, sînii maicii domnului s-au prăfuit, inimile pruncilor au plesnit sub bocancii văcsuiți ai unui soldat răsărit lîngă mine de nu știu unde. M-a invitat în cîmp. Era o vreme mohorîtă, numai bună pentru măritat fete bătrîne. Bocancii lui sunau pe asfalt. Avea ochi blînzi ca o primejdie pe care n-o poți ghici mai din vreme ca s-o poți evita.

Cînd m-am întors acasă părul meu buclat rămăsese o pădure de sălcii pletoase prin care trece vîntul ca un gînd de căprioară din poiană-n poiană. N-am vorbit cu nimeni deși nu-mi puteam deloc stăpîni gîndurile, le scăpam pe toate, alergam în cîmp, se otrăveau și se intorceau inapoi tot așa de repede, ca să le gust. Chipul soldatului era un ciine. Nu l-am mai văzut niciodată. Amiaza aceea cu pofte de soldat am așezat-o în oglinda pe care-o păstrez de la mama, oglinda pe care-o acoper în fiecare an la ziua mea de naștere cu batista în care pling cînd mă gîndesc la ea.

Intram în curte. Privirea lui Tavi era o lumină deasă și mă durea. „Eu sînt nenorocul lui de care nu mai poate scăpa nicăieri și asta pentru că îi e teamă de mine, n-are curaj să mă părăsească.

Prostul, odată mi-a spus că stă lîngă mine cu plăcerea cu care vreo cîteva domnișoare cochete de pension, rugate de pedagoga lor, scot dintr-o ripă un cal mort cu ajutorul unei funii mirosind a baltă neatinsă de pletele lunii. Știam că fără mine nu poate face nimic pe lumea asta. Nici măcar nu știe să mintă".

Seara mă simțeam obosită, aveam trupul ca o stepă sălbatică cutreierată de sute de herghelii într-o alergare nebunească. Mă intindeam sfîrșită pe pat, gîndindu-mă la Nicoleta, la Avocatul ei care spunea că oamenii se deosebesc între ei după noroc. Dar nu mă puteam gîndi prea mult. Tavi începea să citească cu glas tare o poezie. În deosebi, pe la mijlocul poeziei, erau cîteva versuri pe care le citea mai pronunțat și de două ori, ca să le știu pe dinafară :

..Bigotă-ai fost și fățarnică rău !
Ca-n fața bordelului un felinar
umflat e
și roșu-ochiul tău".

Îl așteptăm să termine ca să mă pot gîndi la mine. Mi se părea că apa visului meu este colorată într-un albastru fermecător de nemilos și mă credeam o pasăre care se invață să cînte într-o livadă înflorită.

Asta pînă în dimineața cînd nu mi-a mai răspuns de nicăieri, mă părăsise.

MIHAI CONSTANT DIACONESCU

Jertfa

O, nemiscat și pur contemplu
în perla visului ascuns
cum scoica cerului mă-mbracă
frumos în haine de apus.

mai cresc în trup treptele nopții
ca spinul pentru despărțire
forma și geamăna sa umbră
se pling de-o nouă părăsire.

iar geografii cerești așteaptă
a ți descoperite iară
de jertfa ochiului din frunte
arzînd în candela solară.

De te-aș atinge...

Roagă-te îngere, te roagă
migratiilor eterne în apus
o, chiar tăcerea dacă, ar înflori pe buze
un cer de gură sigur ar străluci mai sus:

ori poate straiul nu mi-l crezi
petala zborului hrănită cu lumina
din penele-ți ce-mbracă far-să vezi
și alte aripi negăsind odihna !

mai cercetezi ce gol flămînd
n-ar înălța fără durere ;
de te-aș atinge aș fi curînd
iar printre roți subpămîntene.

MIRCEA IOAN CASIMCEA

la poalele lumii

Asadar am ajuns să-mi sărbătoresc ziua de naștere... Trebuia să mă nasc cînd simțea noaptea simptomele diminetii. Pînă la urmă babele două s-au îngrijorat, iar tata dădea semne de neliniște. Gravă situația devenise, desigur, și ziua departe se vedea, se zărea. Eu ca un catîr mă încăpățînasem și în sufletul celor din jur frică multă băgam.

— Nu vrea, spuse baba mare și de două ori repetă : Nu vrea ? Nu vrea ! Baba mare și baba mică iute un lighean cu apă ridică, ochii mamei plini de lacrimi erau. buzele în dinți și le strîngea, dar nu țipa, dar nu striga ci, uneori, pe sub lacrimi zîmbea cu ochii.

— Să-l apucăm de cap, să-l descîntăm, să-l chemăm, zise baba mică privind-o atentă pe cealaltă, și cu vorbe frumoase mă momeau, își țuguiau buzele ca printre ele cu nemiluita promisiuni să iasă. Dincolo tata se plimba de la un perete la celălalt, strivea sub papuci boabele de liniște și fuma și țuică bea, scrîșnea din dinți, în orice caz alerga prin camera cealaltă traversînd-o de-a lungul și de-a latul. Din cînd în cînd bătea cu pumnii în ușă, zgîlțiia clanța și striga :

— Afară ! Dați-l afară pe catîr !

— E greu ! striga baba mare ștergîndu-și transpirația de pe frunte.

— Indisciplinatul indisciplinaților! striga tata. Terminați odată, hai, le îndeamnă apoi cu voce mai blîndă. Atunci strigăt scurt de babă mică se auzi :

— Păi ți-a spus asta că nu-i ușor ! Taci! Dincolo tata iar s-a apucat să bea tutun și țuică... La a mea aniversare paharul cu țuică l-am ridicat, prietenii, și ei, paharele pline le-au luat, între ele le-am ciocnit și țuica pe gîtlej am alungat-o. Trebuia să ne-nsurăm, iar de neveste teamă multă purtam, așa că la aniversarea mea ne făceam curaj și dădeam cu banul cine anume gheața s-a spargă. Banul în sus zbura și oare pe cine soarta o să-l aleagă ?... Baba mică colț în colț dădea, însă baba mare e a mai tare.

— Curaj, adună-ți curajul, babă mică, baba mare pe baba mică o indemna, aproape o obliga. Acuș, acuș, mai spuse dîndu-i speranțe, adică repede cică vor sfîrși.

— Acuș, acuș, repetă mica babă scuipînd în sîn frica să-și alunge, curajului loc să-i facă. Mama tot nu plîngea, numai ochii de fericire erau plini și babele o priveau, din cap dădeau, ia dreapta și la stînga mișcîndu-l. Cu clanța ușii tata zgomot puternic făcea, cu virful papucului bătea în ușă, striga și cerea voie înăuntru, toate îl dureau, de aceea se văita și țipa. Babele înnebuneau, baba mică ușor-usor a dispărut și a zorilor lumină lăptoasă se prelingea pe ferestre. Se zbătea noaptea de necaz și țipa de durere, sfîșiată de colții zilei, iar singele nopții spre orizont se scurgea și numai baba mare răschitoare, cu coasa în spinare, a rămas cu banul în mînă. Din mîna ei moneda a zburat în sus, însă cine să-mi spună cum moneda pe covor se va opri.

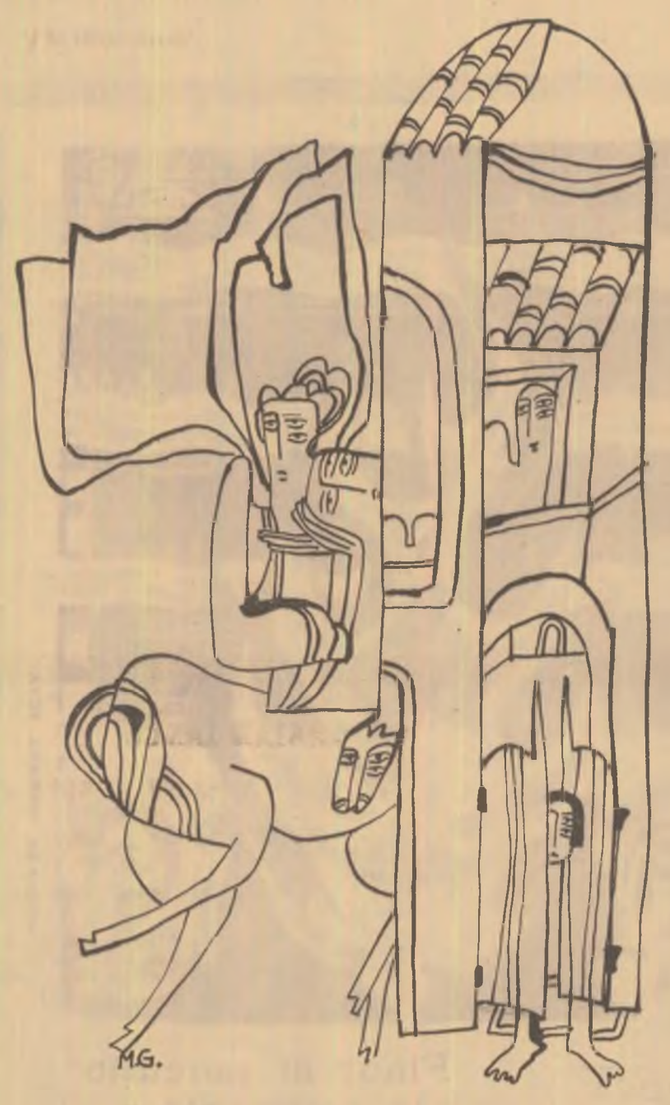

Ilustrație de MIHAI GHEORGHE

MIRCEA MICU

A fi acolo

A fi acolo chiar acum, întîmplător, pe-o frunză verde,
legat la ochi cu-n briu de iederi ca de un șarpe uleios
acum cînd scade stema lunii și mînzul cimpurilor pierde
aroma laptelui de iapă din rădăcini de ceară scos.

A fi pe-o cumpănă străveche pe care fluturi dormitează
s-ascult cum sună prin trifoaie solzii șopîrlelor cuminți,
atît cît trupul nu mă minte și ochii mei rememorează
icoanele de lemn spălate cu lacrimi pure de părinți.

A fi acolo între pietre de riu albind nepăsătoare
purificat și cu urechea atentă numai la eter,
acum cînd fecundează cîmpul și umblă-n fiecare floare
cu unduiri de tot duioase mîini fine de bijutier,

Să stau zidit pînă la umăr într-un ocean de puritate
să-nvăț porunci de mult uitate să-nvăț a nu mai ști să mor,
la ceasul inserării calme cînd cineva în ceruri bate
și soarele e ca o pîine zvîrlită proaspăt din cuptor.

A fi acolo unde carnea se-ntoarce-n trunchiurile stinte,
acolo unde într-o noapte am plîns cu fruntea pe o stea,
la rădăcina zilei mele ce numele nu mi-l desminte
acum, cînd speriat de vîrste, încărunțesc de moartea mea.

Înlăcrămată

Pe noi, cei risipiți, doar moartea ne adună...
De-un timp mă duc acasă numai înlăcrămat.
N-am mai văzut grădina încărunțind sub lună,
în recile trifoaie pe burtă n-am mai stat.

Acum e ceasul zero și e pustiu în lume,
durerea se topește și se prelinge-n zori.
Azi, vom uita un frate, azi vom uita un nume
ca pe-o batistă albă lăsată printre flori.

Miroase lin a ceară și-a busuioc de moarte.
Cel care zace singur surîde înghețat.
Ce taină fără margini deodată ne desparte
sporindu-ne-ndoiala ce azi ne-a incercat.

Stăm depărtați și singuri ca pomii în livadă
curînd va crește ziua și ne vom bucura...
Cine-i străino-n negru care-a venit să-l vadă
pe cel cuprins în scînduri, -nainte de-a pleca ?

Pe noi, cei risipiți, doar moartea ne adună,
Aud cum bate toaca pustiului prin sat.
Azi a căzut din cuiul vieții o cunună...
De-un timp, mă-ntorc acasă numai înlăcrămat.

Fantezie despre destin

Acum cînd nu ne mai rămîne decît mîndria că am fost
vom tresări bolnavi la ceasul tîntînilor ce ne-nconjoară,
noi care am iubit lumina și pururi însetați am fost
și am purtat cravate fine la fotograf intîia oară.

Acum cînd nu ne mai rămîne decît tristețea de-a mai fi
atita de puțin în moara iluziilor fără nume,
sîntem atenți cum crește ziua din începutul altei zi
și ne visăm cu-ngîndurare călătorind tîrziu prin lume.

Din cioturi vii ni se relevă trecute răni cicatrizate
pe unde noi, odinioară, purtam un fruct, purtam o floare.
Simțim călduri nebănuite, un puls al singelui ce bate
sub o membrană ce-și refuză îndepărtata ei splendoare.

Acum întîia dată, marea, descrie pentru noi volute
acum, pentru întîia dată, iarba surîde pentru noi.
Mai e puțin și ne vom duce alinîați și pe tăcute
către un țărm de unde nimeni nu ne va-ntoarce înapoi.

Dar pîn-atunci, pînă la clipa dezagregării celulare,
ne curățim grădina frunții, ne-ndeminatici și stîoși.
E ceasul regăsirii noastre ce cu lumini crepusculare
trezește-n brazi fantoma albă a-nsinguraților cocoși.

VALERIU PANTAZI

Muncile

Bărbatul puse genunchiul în scorbura lumii
cu întinderea de el măsurată
îi cade o coastă pe care o soarbe fîntîna de soare
și fu mai ușor de eternitate.

Prietenoase pămînturi de viață
zămisli supunîndu-se lui
și-o tăcere lasă pentru cuget
și-un cuvînt liniștit căpătîi.

O vorbă uriașă

Iată iubito, florile sărută vîntul
și iarba năpădește coamele de cai,
florile sunt păsări și noi suntem pasări.

Peste noapte-n somn caii albi nechează
stelele coboară mai aproape,
plesnește sămînța și bobul visează.

Apoi ies părinții în cîmpia sfîntă
leagă zdravăn grîul de cămașă :
sunt tăcuți o vreme, apoi spun o vorbă
uriașă.

Vară

În cîmpuri se coace hameiul
nou să scuture-n zbor
vîntul în miezul seminței

O, ce curată lumină descui ;
umbre fantastice lasă
pensule mari și gălbui
dansează.

Și carnea ta rușinată
aprinde încet brunul arinzii
ca o iarbă curată
în fața oglinzii.

Vitoriei Lipan

zeci și șaptea călătorie spre luncile lumii din vale. Să fi avut atunci vreo optzeci și doi de ani. Dar n-a murit nici el de moarte curată. L-au sfîșiat lupii, în iarna lui 1932, care nu a fost deosebit de blîndă pe aceste meleaguri. Întocmai ca din Lipan, au găsit și din el numai oasele, cușma, cojocelul în clini, chimirul, tașca din piele și, în plus, răbojul din anul acela al stînii. Avea și dînsul țeasta spartă de baltag, dintr-o încăierare din tinerețe, cînd nu se întîmplase să moară, pentru că avea capul tare, mult mai tare decît al lui Nechifor, un cap în care rănile se vindecau mocnit.

VI

„De ce fac ei ceea ce ar fi trebuit să facă alții, judecătorii si poliția ?"

MIHAIL SADOVEANU

De-acum reîntraseră pe fostele moșii ale prințului Sturdza, cel ce murise înecat în Bistrița ce-i străbătea domeniile. Vitoria, poate, vag să fi auzit că o parte din această moșie mare cît o țară — de la Buhalnița pînă la Borca — fusese dăruită cîndva călugărilor de la mănăstirea Neamțul. Dar nu prea avea timp pentru astfel de gînduri ; în Dorna întîlnise cuvinte și cunoscute și necunoscute : contract, chitanță, arvună, aldămaș. În chioșcurile de lîngă izvoare, se cîntau valțuri nemțești, în timp ce ea nu auzise decît cîntarea din solz a lui Nechifor, sau cîntecele de chef din ceteră ale cobzarului Lazăr, ce venea de pe Tarcău în sus. Pe terasele berăriilor, domnii din tîrguri cu nume ciudate, din care primea și Lipan cereri de brînză, beau bere din căni de porțelan, numite *crighele*, cu apărători pentru mustăți, aduse tocmai de la Viena. Dar mai mult decît toate, în timp ce mînca într-un birt mai de margine, îi atrăsese luarea aminte Vitoriei o întîmplare anume, care iute o făcuse să urce în șa : doi negustori fuseseră prădați, în urmă cu cîteva zile, pe șoseaua Broșteni — Dîrmoxa, adică pe drumul de întoarcere din Vatra a lui Nechifor, drum pe care vîntul bate mereu dinspre miazănoapte, aproape mînîndu-te din spate, sub fuga de nouri subțiri.

Un alt călător susținea, într-o declarație semnată, că mai jos de brînzăria domeniilor Coroanei, cam pe la Lunca Ciorecani, fusese văzut un militar cu mantilă galbenă, din cauciuc și, pînă una alta, participau la un fel de cercetări preliminare Neculai Forăscu, subcomisar la poliția din Fălticeni, Gheorghe Berza, șeful postului de jandarmi Crucea, plutonierul major Ion Nică, șeful secției Broșteni și sergentul Nicolae Gheorghe Popa din postul Broșteni. Dar speranțele Vitoriei de a-i găsi pe făptași — nu mai avea nici o îndoială că Nechifor e mort — se spulberă repede. Sergentul instructor Vasile Urșanu, șeful postului Dorna și girantul postului Șarul Dornei, avînd ca martori pe Vasile Buliga și pe Spiridon Scumpu, îl interoghează pe Cocean. Acesta refuză orice recunoaștere a faptelor ce i se impută. *„Poate că evreii mințeau"* — își spune Vitoria la intrarea în ultima Dornă — fetele de acolo se măritau în fundul Șarului —, în pragul hanului în care servea o femeie. Și trece prin sat pînă spre crișma dinspre ieșire, unde Lipan, adăstînd, își hrănise și ciinele și-l cinstise și pe preotul satului, pe nume Vasile, ce-i făcuse cetanie și-i stropise oile cu aghiazmă. Totul se întîmplase în urmă cu patrusprezece săptămîni și lucrurile s-ar fi putut petrece astfel cu adevărat, pentru că a existat acolo un han, locurile de popas bătătorite se văd și astăzi, dar nimeni nu-și mai amintește să fi ținut acel han un anume Dumitru Macovei.

Apoi, Păltiniș și Dîrmoxa, și vorbele vii de la hanul cel mare de la Broșteni, unde Vitoria putea foarte bine să fie ajunsă din urmă de către o frumoasă doamnă din Cîmpulung, căreia ziarul *„Lumea"*, cotidian independent de politică socială, se sfia cu ostentație să-i dezvăluie numele. Aceasta călătorea spre Tîrgu-Neamț însoțită de un comandant de jandarmi din urbea de baștină. Pentru că în lumea din vale din nou se întîmplase o dandana, la vestea căreia Vitoria s-ar fi simțit datoare să ciulească urechile. Fusese prinsă de curînd banda temută a lui Simion Niculiță, împotriva căreia emisese mandat de arestare însuși comisarul regal, bandă din care mai făcea parte și fratele acestuia, Haralambie, ca și frații Vasile și Neculai Chirilescu. Haralambie și Neculai muriseră de gît cu caporalii jandarmi Constantin Negară și Crețu Polief, după care, la ordinul prefectului Chirculescu, capul primului fusese tăiat, injectat cu formalină și trimis la București într-o cutie nichelată. Această bandă atacase în urmă cu mai multe luni diligența poștală Pașcani — Tîrgu-Neamț, acolo unde drumul trece prin pădurea Moțca, ușurînd-o de o jumătate de milion de lei(în diligență se afla și avocatul Wilke din Iași, căruia Simion Niculiță preferase să nu-i facă nimic, și nu gîndise prost, pentru că acesta se grăbise să-l viziteze în închisoare, se oferise chiar să-i acorde asistență juridică ; cu mult înainte de a ajunge acolo și frumoasa doamnă din Cîmpulung, cu lacrimi în ochi, ca semn că Simion Niculiță nu numai că o jefuise, ci îi făcuse și o altfel de faptă, cu mult mai plăcută). Dar faptele, în lumea din vale, se petreceau cu mult mai repede decît ar fi putut călări Vitoria și Gheorghiță spre ele. În timpul transferului din Tîrg către Piatra, Simion Niculiță și Vasile Chirilescu sînt împușcați fără milă de plutonierii Borș și Dochiței. Numai în Simion, la autopsie, au fost găsite 28 de gloanțe de carabină militară, calibrul 7,65, țișnite dintr-o armă Manlicher, cu ghinturile pe invers.

Nimicuri. Toate erau nimicuri. Oile trecuseră prin Gura Negrei spre Bistrița ; la hanul din Broșteni Nechifor Lipan și ceilalți băuseră cîte o ulcică de vin, fără să descalece ; apoi călcaseră Borca și, de aici, cu turmele, o luaseră spre stînga, părăsind valea Bistriței. În Sabasa alte urme. Dincolo de Sabasa trebuia căutat Lipan.

„Înspre soarele acela, care lucește pe apa Moldovei, s-a dus Nechifor" — cugeta Vitoria, ajunsă la Crucea Talienilor — dincolo de care trecuseră numai doi : Calistrat Bogza și cu Ilie Cuțui, fără bărbatul muntencii. Crima era de-acum în spatele Vitoriei și a sosit timpul să spunem că Mioriței — balada nefiind *„instrucțiunea literară a unui omor"* — *Baltagul* nu-i datorează nimic, tocmai pentru că Baltagul *este* instrucțiunea literară a unui omor. Această carte este exemplul clasic al unui raționament prin recurență și într-o astfel de întreprindere, deși mă simt obligat să anulez pretextul acestui plictisitor reportaj, nu fondul contează, ci certitudinea datelor care fac posibilă recurența ca atare. Și aceste date sînt următoarele : la Sabasa fuseseră trei ; peste muntele Stînișoara, la Suha, Nechifor nu mai era ; între Sabasa și Suha era cheia adevărului ; Bogza spune că a negutat oile cu Lipan la Crucea Talienilor, or acesta nu e un loc la care să negutezi oi, în primul rînd pentru că nu ai loc să rupi dintr-o turmă de trei sute o sută (numai cine n-a văzut turme de oi nu știe că acestea se despart doar în spații largi, în care animalele, compactate de ciini, se desfășoară asemeni unui evantai). Iar pentru a ajunge la această înțelegere, Vitoria pornise de foarte departe, din urmă, de la omul viu, pentru a ajunge la moartea accidentală a omului, cu credința că existența e un întreg, al cărei fiecare segment se explică prin toate celelalte. (Baltagul, printre altele, este una dintre aceste cărți rare în care nu depistăm nici plusuri nici minusuri — alura spirituală a cărții fiind una dintre acelea care *„stau"* bine romanului polițist, iar forma ca atare fiind derutantă, oarecum păsunistă, adică impusă de spiritul unui popor eminamente agricol atunci, și nicidecum eminamente polițist). Apoi, aici a reapărut ciinele cierului mort. În Sabasa toți ciinii latră spre locurile înalte, unde se zămislesc vînturile care mătură valea largă a rîului, de la Crucea Talienilor în jos, pînă la vărsarea în Bistrița : singurul loc din zonă în care se adună, în bancuri bezmetice, un pește ciudat, scobarul, la timpul depunerii icrelor. De aici, de la gura Sabasei în sus, satul în care va fi îngropat Nechifor se ține 13 kilometri de o parte și de alta a drumului, pînă la cătunul Pîrîul Ungurului. Dincolo de Crucea Talienilor, peste muntele Stînișoara. Suha se întinde de-a lungul aceluiași drum pe încă 20 de kilometri. Drum pe care călărești îngîndurat, printre casele albe, și îți rememorezi nu neapărat ceremonialul înmormîntării, ci, acel mai tîrziu, al amintirii acestui ceremonial.

(Continuare în pag. 7)

PETRE DAN LAZĂR

Totem

Atît de crud supusă la carimb
Trecute vorbe aspre ne despart,
Precum mesteacănul totem e strimb
Și între gemeni poște un ecart.

Ridică-te cu fumul plins din trudă,
Iubirea stă sub seninul unui drog...
Te ocrotesc în propria-mi feudă
Să-mi țesălezi mort calul inorog.

Sărută-mi trupul văduvit de vlagă,
Iar dacă barba mea o să te-ntepe,
Sînt trandafir sălbatec în viroagă
Și armăsar tocmit la două iepe.

EMIL SUCIU

Logodnă

Cîte nopți vor trece nenuntite
Pînă cînd inimile vor dănțui
În pocaluri frînte sub lună
Smulgînd atîtea măști de ceară

Gingiile calului alb singerează
De asprimea călciiului lui Achile
Cînd ruga mea fierbinte
Picură în păsări

Drumul acesta pornește din părinții
Îngropați sub rădăcinile mărului sacru.
În seva căruia se scurge spre noi
Visul primar al nunților nocturne

TEATRU

Fecioara urmărită de tăun

Ce tip de frumusete era Antigona ? Femeile din tragediile lui Sofocle nu o frumusete morală mortală. Clitemnestra e numai foc, sublimă totusi în păcatul ei ; Electra se dăruia iubirii de tată, cu un sentiment de sinucigașă ; Antigona își risipește viața în mîna de pămînt pe care o aruncă pe trupul fratelui ei, spre a nu rămîne pîngărit. Toate sînt demonice, dacă demonismul ar însemna doar o singură trăsătură de caracter, mistuitoare.

Meșterii sculptori introduc de obicei în statuile turnate, cîte o vergea de fier, spre a le susține. Aceste eroine sînt țepene și statuare sufletește. Dar cum arătau ele pe dinafară, de ochii lumii ?

E știut că pe scenă rolurile feminine erau interpretate de bărbați și chiar Eschil a intruchipat, într-o piesă a sa, o prea gingașă Nausicaa, în conturni și cu talia foarte înaltă. Însă un ideal de frumusete plutea în aer și grecoaicele eroine, dincolo de tragedia, trebuie să fi fost de o mare noblete trupească.

Venus din Milo e o femeie cam la 32 de ani, implinită, coaptă, melancolică și împăcată. Se ține încă destul de bine în marmură și degajă un sentiment de echilibru al formelor. O fală a similor, meniți să alăpteze milenii de frumusete.

În versurile lui Sofocle găsim unele aluzii, destul de transparente în legătură cu înfățișarea doamnelor sale. Acestea sînt „fiice de viță aleasă".

Abundente sînt însă notațiile menite să zugrăvească mișcarea sufletească.

Clitemnestra
De ce să-mi pese mie-acum de ea ? De ea,
Ce-asupra maică-si azvirle cu ocări
Si-i doar destul de virstnică. Ea n-ar rosi -
Nu crezi ? — de-ar face toate fărdelegile.

Electra
Nu-ți va veni să crezi, dar eu rosesc, să știi,
De tot ce fac. Purtarea-mi potrivită nu-i.
O știu, cu vîrsta mea, nici cu obîrșia-mi.
Dar ce să fac ? Atîta ură-mi porți și-așa-nu
Vorbești că mă silești să fiu cum sînt, măcar
Ca nu-mi stă-n fire... Pilda-ți rea m-a molipsit !

Clitemnestra
Ah, ticăloaso ! cum ? Ori vorba mea și cu
Și fapta mea te fac ca să-mi vorbești așa ?

Electra
O, da ! Prin gura-mi, tu și fapta ta vorbesc,
Nu eu ! Căci faptele-s al vorbelor izvor

Clitemnestra
Pe Artemis ți-o jur, obrăznicia-ți scump
O vei plăti, cînd se va fi întors Egist !

Electra
Hei, vezi ? Tu m-ai lăsat în voie să-ți vorbesc,
Dar cum vorbii, te-ai și-nciudat și nici n-asculți.

Clitemnestra
Ori nu mă lași s-aduc în tihnă prinosiri ?
Nu taci ? De ce ? Că ți-am dat voie să vorbești ?

Electra
Ba adu cîte vrei ! Eu chiar te-ndemn. Ce tot
Spui tu că vorba-mi e de vină ?... Uite tac,

(Clitemnestra, urcîndu-se pe treptele altarului lui Apolo, vorbește unei femei care o întovărășește).

Clitemnestra
Femeie-ntinde-mi coșul plin cu poame fel
Si chip — prinoase-s pentru zei — pe cînd cu rugi
Înalț puternicului zeu să-mi spulbere
El spaima mea..." (Traducere : George Fotino)

Pentru Electra, Ismena, Antigona trebuie să avem în minte imaginea „fetitei" de pe cana de vin a meșterului din Cleofon, păstrată la München, în colecția de antichități. „Fetita" are vreo 20 de ani, e înaltă, robustă, are un profil de o rară distinctie din care nu lipsește, bineînțeles, frumosul nas grecesc. Însă prin zbuciumul vieții lor, ele depășesc naivitatea ușor superficială a acestei tinere fete, a vijeliosaselor de pe smaltul amforei și se alătură cariatidelor.

Fidias, așezîndu-le sub fronton la Acropole, învinge tragedia.

Convorbirile noastre cu cei vechi se aseamănă întrucîtva unei discuții telefonice cu străinătatea cînd, de emoție, nu reușim să comunicăm decît sumare date referitoare la vreme. Să ne închipuim o familie întreagă, copii, mamă, bunică, și toți dînd să vorbească pe rînd, repetă din ce în ce mai bîlbîit, faptul de a fi plouat în sfîrșit sau de a nu fi plouat încă. Din păcate, realitatea antică este cu mult mai bogată, însă noi ne-am mulțumit și cu sfîrcu cît de cît fantastică, în legătură cu norul în care s-au învăluit fecioarele „de alcavă viță" din tragedie. Norul pe care am încercat acum să-l contemplăm, frecîndu-ne la ochi, ca într-un vis.

Marin SORESCU

ARTE

Ovidiu Maitec

Sculptor de ținută și talie internațională, nu numai prin participarea la multe expozițiilor de peste graniță, ca însăși însemnînd selecție riguroasă, dar mai ales prin frumusețe stilistică și detașare netă, fermă de media valorică, Ovidiu Maitec organizează un univers propriu dintre cele mai interesante în mișcarea plastice. Evoluția lui surprinde prin tenacitate, aplicație fără ocolișuri la teme fundamentale. Gravitatea cu care se recunoaște și se implică în arta sa, filtrată la tensiuni obsesive, constante, tonică în esență, prin supunerea materiei fără greș, prin gura de strunită, niciodată insolentă, spiritualitatea, bucură sufletul dornic de așezare, de stabilitate fecundă.

Rari sînt sculptorii cu o mai temeinică acuratețe lucrativă. Nu mă refer, cum se face îndeobște, numai la cantitate și calitate. Am în vedere fiece amănunt component al unei lucrări. Pentru fiecare din el, se cheltuiește, în aceeași măsură, o cantitate egală și mereu proaspătă de meșteșug, de talent, de invenție. Dragostea ființii pentru forma bine definită, scoasă din anonimat, instalată în ordinea necesar înaltă și grăitoare, nu oboselte, nu pregetă să se depășească mereu pe sine. În afara multelor probleme, de relief și adîncime pe care sculptorul le oferă cu generozitate și în perimetrul cărora, în acest articol și în cel din numărul viitor voi hazarda cuvîntul, esențială îmi apare de la început inspirata știință a legării lemnului de lemn, puterea avansării în dulcea lui carne repede și fără mișcări de prisos. În treacăt fie spus, nucul, despre care am mai vorbit, în vîrful dăltii lui Maitec este cînd cremene, amîndouă supuse cu aceeași îndărătnicie a lipsei de bruscare. Pactul dintre creator și materie, fără de renunțări nici din partea unuia, nici din partea celeilalte, încunună reculegeri în fața cărora timpul se îndeasă ascuțindu-ne privirea.

Motivul central de la care pleacă Maitec este arborele și metamorfozările lui sînt de-a dreptul uluitoare. Arbore puternic, implintat în începuturi și la care ne reîntoarcem veșnic, poate mai bogați, poate mai multștiutori, în fond cu aceeași inocență și umilință. Este arborele păduratic, străiu mînînit în apa tare a miresmelor și-a înălțimilor, însemnat seara și doborît în zori cu aceeași secure, sub arcul descris de steaua oierilor. Din el se durează orice coloană, orice spriin, verticalitatea rămîne, secată și rece, chiar pînă la simplul adevăr al noțiunii de dreaptă în sus, perforările, găurile alveolare sînt bulbucile de apă sorbite din toate cumpenele posibile, proliferarea lor indicînd o ametitoare și niciodată satisfăcută, de ajuns cucerită dorință a absolutului liniar. Din aceiași trunchi simbolic, înflorit cu două brațe, ia naștere gardul, poarta și încheietorile porții, ferestrele și casa cu pereți uniplani. Vedem toate acestea, pînă la îmbinarea triadei de prezență umană, pînă la miniaturea secretă în cuplu.

Trecerea de la unul la multiplu, avatar stenic și mereu solidar cu sinele nedesmințit, ambiguitatea misterioasă de la schemă și pînă la organicitatea vie, transmutația de umbră abia vizibilă, desenînd asemănări între staticul primordial gravid de somnolența vegetală și iluminarea acidă, modelatoare a gîndului, între umanul reflectat de propriile lui auxilii înanimate și ideea cu aripi zburînd în ceața mult mai largă și intensă și mai iute plutitoare de abise a himerei, dau măsura unei arte într-adevăr structural asumate. Ceea ce se detașează de acum încolo, ceea ce Ovidiu Maitec sugerează, într-un fel de rafinament al intuiției, în opera sa, este în același timp, răsfrîngerea acestei împliniri de rară și apăsata coerență interioară.

Grigore HAGIU

revista străină

● PARIS MATCH (19 iun. a.c.). La 8 iunie a murit la Milano unul din cei mai mari editori ai Italiei — Arnoldo Mondadori. La început băiat de curse și tipograf într-o imprimerie din Ostiglia, Mondadori reușește să se impună de timpuriu în activitatea editorială internațională, punînd bazele uneia din cele mai perfecționate edituri din Europa. Prieten cu Pirandello și Ungaretti, Mondadori descoperă importanța unor autori ca Joyce, Sartre, Bernanos și publică în plină perioadă fascistă pe Thomas Mann și pe Hemingway. Se spune despre el că se mîndrea cu un singur lucru : acela de a avea titlul de doctor „honoris causa" al Universității din Pavia.

● L'EXPRESS (14—20 iun. a.c.). Anunțată cu litere mari de mai toate publicațiile, criza prin care trece „L'Express" nu a luat încă sfîrșit. În numărul de față Françoise Giroud, directoarea hebdomadarului, își asigură cititorii că în numărul viitor vor primi explicațiile necesare privind „natura acestei crize", precum și soluțiile ce se impun. După cum relatează cotidianul **Le Monde**, criza nu pare a fi doar de natură administrativă, cum s-a presupus inițial, cînd și-au dat demisia Chevrillon, Barret și Priouret.

● Protagoniștii principali ai primului film turnat de Jacques Brel vor fi... Jacques Brel și Barbara — două vedete despre care se spune că preferă să divorțeze de public decît să-l înșele. Și, într-adevăr, Brel n-a mai urcat pe scenă de patru ani iar Barbara refuză toate ofertele pariziene, neacceptînd să cînte decît acolo unde nu e cunoscută. Filmul pe care îl pregătește acum (și al cărui titlu nu l-a hotărît încă) este așteptat cu mult interes și, ca întotdeauna cînd e vorba de Brel, cu încredere.

● Pentru a șasea oară de la deschiderea sa, galeria Berggruen consacră o expoziție lui Paul Klee. Lucrările expuse recent sînt de format mic și evocă în principal atmosfera anilor '20, cînd Klee era profesor la Bauhaus în Weimar.

● LE MONDE (15 iun. a.c.). Societatea americană C.B.S. (Columbia Records) și constructorul japonez Sonny au anunțat punerea în vînzare a unui nou model de disc — discul cuadrafonic. Spre deosebire de cel stereofonic obișnuit, discul cuadrafonic poate executa două mișcări în plus : una în sensul acelor ceasornicului, cealaltă în sens invers. Nu se știe încă exact ce gen de muzică va profita cel mai mult de pe urma acestei invenții, dar se presupune că principalii beneficiari ar fi muzica „pop" și muzica contemporană.

● (16 iun. a.c.). Aflat la a 8-a sa ediție, Festivalul filmului de animație de la Annecy și-a desemnat laureații. Ei sînt : Robert Mitchell și Dale Case (S.U.A.), autorii filmului satiric **Noile aventuri ale unchiului Sam :** Riszard Czekalo (Polonia) pentru filmul **Appel** și Boris Satjinac (Jugoslavia), pentru filmul **La Nevesta,** al cărui „umor macabru" a sedus juriul. Premii speciale au obținut Vaclav Bedrich (Cehoslovacia), Gerald Pottertori și Mike Mills (Canada).

● (17 iun. a.c.). A luat sfîrșit una din cele mai mari bătălii pentru putere din lumea cinematografului occidental — așa-numita „bătălie de la Wilmington", declanșată în urmă cu un an în sînul companiei americane Twentieth Century Fox. La baza acestui conflict stă dificila situație financiară din ultimii ani (36,6 milioane dolari deficit în 1969 ; 77,3 milioane dolari în 1970).

„Western-ul à la Fox", cum îl numește Nicole Zand în comentariul său, s-a încheiat însă cu un mare sacrificat — Darryl Zannuk. Figură aproape intrată în legendă, Zannuk a fost întemeietorul societății Fox (1935) și tot el a fost acela care a salvat-o în timpul crizei din 1962. După patul Marlynei Monroe și după ursul lui Shirley Temple, Zannuk este ultimul „accesoriu" al epocii de aur, de care se dispensează Twentieth Century Fox.

● (19 iun. a.c.). Au fost decernate Marile premii ale Academiei franceze. Laureații : Georges Emmanuel Clancier (Marele premiu al literaturii) pentru ansamblul operei sale și Louis Brauquier (Marele premiu al poeziei). Au mai fost premiați : Jean Claude Renard (Premiul Pierre-de-Regnier), scriitorii belgieni Frantz Hallens și Marcel Thiry (Le Prix du Rayonnement français), Kleber-Haedens (Premiul criticii), Roger Judrin (Premiul pentru eseu), Daniel Boulanger (Premiul pentru nuvelă), Jean-Pierre Richard (Premiul Henri-Mondor) alpinistul Roger Frison-Roche (Premiul Jean-Walter) pentru romanele **Premier de cordee** și **La Grande Crevasse**, Jacques Vier (Premiul Dupon) pentru o **Istorie a literaturii franceze.**

u. v. z.

FILM

Inseriabilii

Plăcut e simbătă seara, cînd îi e omului lumea mai dragă, să te bîciuie printre sprîncenele de familie vocea extrem de încrîncenată a speakerului din **Incoruptibilii. Era** ca agreabilă și aureola de pumni a Sfîntului, ne încîntau și surîsurile inteligente ale „Răzbunătorilor", dar **Incoruptibilii —** lasă că ei fiind pe masă au un avans hotărîtor, vorba, dacă ni se îngăduie, lui Eminescu: „mai bun decît orice vin **băut** este vinul pe care-l **bei**" — Incoruptibilii sînt strașnici.

Într-un fel, această producție Desilu (să pronunțăm corect !) e un rămășag cîștigat. În celelalte seriale întîlnim eroi din prezent care luptau cu bandiți și organizații criminale din actualitate (cu toții atenți, de obicei, la viitorul umanității, bestiile !) : **Incoruptibilii,** aici e lovitura, distrug gangsteri de acum patruzeci de ani iar noi urmărim defunctele lor eroisme ca și cum s-ar petrece în zilele noastre. „Gangsterii stăpîneau orașul Chicago...", ne anunță aproape strigînd crainicul de aur al serialului și noi, care știm că treburile s-au rezolvat de mult, că Al. Capone a fost justițiat etc., căscăm totuși gura la venerabilul Ness în acțiune.

Robert Stack în rolul Incoruptibilului-șef, Michael Georgiade în Rico (omul ăsta filează de mai mare dragul), celelalte staruri sînt, să nu ezităm în fața vorbei, la înălțime. Sfîntul mai zîmbea, mai cocheta cu bandita, și, al naibii !, mai seducea, dar Stack este efectiv un Robespierre al prohibiției. Fața lui permanent gravă, preocupată, faimoasa înclinare laterală a capului, replicile scoase parcă din Codul penal federal — acestea să fie atuurile lui Ness ? El pare a fi trăit serii întregi de dezamăgiri în relațiile cu clienții, privirea lui serioasă le declară din capul locului: „Vă cunosc eu ... O s-avem discuții". Și adeseori ne-a trecut prin minte — Dumnezeu e gentil și ne iartă pentru asta — că Ness, în faimoasele sale dueluri de pistol cu gangsterii (prin magazii, pe scări, în plină stradă) nu-și mai pierdea vremea să-i someze, ci trăgea din toată inima drept în ei, nimerindu-i sistematic.

...Ce i-o fi venit asa-zisului **(so-called)** cronicar de film luceferist să scrie despre **Inseriabilii,** se vor întreba poate, cadrele cu funcții de răspundere de la Direcția Difuzării Filmelor ? Ca și cum i-am auzi, le răspundem: PENURIA, tovarăși ! Penuria, se-nțelege, de filme pe rețea. În fiecare lună dimineața ne uităm cu sete în programele din presă, doar-doar vom găsi pelicule noi, despre care să spunem vorbe. Or, practic, din multele cinematografe bucureștene, nu ai ce alege. Șase ecrane sînt blocate de **100 de dolari pentru șerif,** alte patru de **O floare și doi grădinari** (o producție atît de neroadă încît nici s-o ironizezi nu se cuvine), **Dă-i înainte cowboy** reține și el patru ecrane despre **Hello, Dolly. În arșița nopții. Și caii se împușcă, nu-i așa. Butch Cassidy și Suudance Kid. Sunetul muzicii. Mihai Viteazul** am scris... Efectiv nu ai de ales, oricît de puțin ne preocupă să fim „la zi". Ne-am duce la „Cinemateca", unde mai prinzi cîte un film vechi dar bun. Pas de te înțelege cu aflurisitul de responsabil, care se uită la legitimația noastră cinstită (plătită, de altfel, cu bani frumoși!) cu ură! Nu aude nimeni cum îl pirim aici ? Și, în plan mai general, vom fi tratați în continuare — pînă cînd ? — cu sărăcia asta de filme noi ? Ai crede că se produc, în ultimul timp, mai puține filme pe mapapond. Nu e adevărat. Zeci de cinematografii fac tot felul de pelicule, cu nemiluita, iar noi stoarcem cîte-un celuloid nefericit pînă iese și untul din el.

E timpul să se caute soluții (inclusiv financiare) pentru ca spectatorul român de filme să fie la curent cu succesele cinematografului actual, să-și arunce privirea pe ecranele lumii, sincronic! N-o fi ușor, probabil, dar merită. Merită!

Ilie CONSTANTIN

Ștefan de MARIANA POPA

MUZICA

Flaut și percuție la conservator

„Știind orice calcul al probabilităților (pe lîngă numărul infim de manifestări cu un program cît de cît atractiv), i-a fost dat tocmai sălii Conservatorului să adăpostească unul dintre cele mai ingenioase și mai realizate concerte ale stagiunii camerale acum pe sfîrșite (stagiune în care am fost răsfățați de prezența bucureșteană a formației „Musica nova" nu din vina componenților). Făuritorii concertului de flaut și percuție, frații Voicu și Sorin Vasinca, au răspuns unor solicitări multiple prezentînd un astfel de program, depășindu-și cu ușurință și siguranță a eficacității condiției de interpreți. Pentru că, în întreaga primă parte alcătuită din lucrări preclasice, ei au trebuit să-și adapteze partiturile, să facă transcripții pe care nu orice instrumentist le poate face, uneori, după cum vom vedea, ele apropiindu-se mai degrabă de munca componistică decît de sfera îndeobște la îndemîna unui executant.

Am apreciat, în prima jumătate a serii, modul în care interpreții s-au adaptat stilistic, cum, cu un gust desăvîrșit, nu știut în transcripțiile făcute să păstreze atmosfera vechilor lucrări. S-ar fi putut ca, prin contrastul dintre lumea quasimuzeală a compozițiilor și sonoritatea instrumentelor de percuție ce ne-am obișnuit a le auzi în cu totul alt context, produsul să pară parodistic. Și nu este de loc ușor să eviți sentimentul inadecvării cînd cînți o suită pentru violoncel de Bach la marimbafon. Totuși gustul și ingeniozitatea și-au spus cuvîntul și lucrările ne-au părut cum nu se poate mai bine recondiționate. Dintre ele s-a impus mai sus citata suită de Bach care a solicitat cel mai mult inventivitatea autorului transcripției și tehnica instrumentistului reunite amîndouă în persoana lui Sorin Vosinca. Am mai receptionat o tabulatură anonimă din secolul al XV-lea și lucrări datorate lui Machaut, Nikolaus Apel și Orlando Lassus cu lumea lor melopeică modală, cu acea poezie specifică evului mediu muzical, redate cu aleasă muzicalitate la flaut și vibrafon.

În cea de a doua parte, consacrată muzicii românești, interpreții au făcut față unor altfel de solicitări, de asemenea depășind condiția obișnuită a instrumentistului. Partiturile, în majoritate aleatorice, au chemat spiritul improvizatoric al soliștilor să contribuie, alături de compozitor, la realizarea sonoră.

Dacă nu am fi aflat din program (bună ideea de a lăsa pe însuși compozitorul să-și prezinte lucrarea) că este vorba de o glumă, credem că piesa „Bamba !" a lui Liviu Dandara ne-ar fi plăcut mai mult. Pentru că transcrierea muzicală a primelor cuvinte improvizate de fiica compozitorului, aflată într-o etapă premergătoare limbajului articulat, tocmai glumeață nu era. Înglobarea sonoră era într-atît de completă încît sursa anecdotică nu se mai vedea iar rezultatul avea valoare în sine dar nu se sesizau originile. „Melopeea" lui Liviu Glodeanu, care i-a urmat, a fost un exemplu de economie de mijloace, cu o încărcătură componistică deosebită, un splendid dialog între flautul solo și sine însuși, amplificat stereofonic pe bandă. Curba lucrării era pe cît de gradată pe atît de emoționantă, lumea sonoră fermecătoare și poezia interpretării (Voicu Vasinca) plină de noblețe.

Din păcate, nerăbdarea cu care am așteptat piesa „Echo" de Iancu Dumitrescu ne-a fost contrazisă de o lucrare în care prezența volitivă a compozitorului se făcea prea puțin simțită. O muzică trebuie să dovedească ori voința de a parcurge un anumit drum ori voința de a ramîne pe loc. Dar, aici, în afara de o cromatica ingenioasă, tocmai această ambiție de structurare a materialului nu se lăsa descifrată. În schimb încheierea programului cu piesa „Cadenza III" de Mihai Moldovan (a șaptea primă audiție a compozitorului în actuala stagiune) ne-a prilejuit bucuria unei muzici de cea mai aleasă calitate, pe cît de perfect zidită pe atît de colorată și expresivă.

Costin CAZABAN

TELEVIZIUNE

Ancheta (II)

Cade ușor în descriptivism, ca literatura, dacă cine vorbește spune orice. Cine vorbește să spună ce vrea reporterul. Asta era bicîul lung. Anchetele izbutite, cu cît par mai lejere cu atît au regim mai sever. Sigur, se creează impresia că libertatea de exprimare le aparține subiecților. Le și aparține. Doar atît, că cercul l-a desenat înainte reporterul și nu iese nimeni din cerc. Cheia succesului depinde pînă la urmă de cît de bine știe-un reporter ce vrea. Și la începutul și la finalul anchetei. O anchetă să fie o formă fixă : să nu fie dusă cu vorba, cu vorbele.

Cred că prim-planurile realizate de Carmen Dumitrescu sunt un model. Ce obține ea într-un interviu este ce obțin alții într-o anchetă. Logica pe care o folosește este continuă, fețele ei sunt mai multe decît bine și rău. Asta irită publicul uneori, dar irită și interlocutorul. Un „nu" după „da" merge, dar nuanțe de „nu" ? Ce se obține însă cu inteligență și franc nu se obține cu duhul blîndeții. Carmen Dumitrescu nu e obraznică, e numai hotărîtă să lupte. Și eu cred că un interviu este o mergere la atac. Și mai cred că necesită un reporter fără complexe. Carmen Dumitrescu așa este : se comportă normal cu subiecții de vază și stă cu fața spre aparat. Sigur, în cele mai multe din cazuri partenerii sînt și ei puternici, cad de acord. Un dialog cu reguli de luptă armată cere inteligență, îndrăzneală și tact. În orice caz nu e șusă. Nici conversație de caffe-concert. E vorbire cu rost. Ce distanță față de interviurile cu reporterii înecați de respect. Surclasarea subiectului creează o distanță și-o plecăciune atît de servilă, că reporterul dispare cu totul, nu doar din cadru ci și din interviu. Fiindcă interviul nu poate dezvolta toate fețele unei personalități. Monografia n-o să-și afle niciodată corespondent în televiziune. Televiziunea comunică strîns, în sinteze, alert. Întrebările prea diferite normalizează, diluează, banalizează un caz considerat „special". Și prim-planurile sunt „cazuri". În orice caz „personalități". Ori în loc să întărim prin întrebări specialul, îl anulăm. Mult mai interesante mi se par sintezele. Și mult mai grele, evident. Nu variație de teme ci variația unei singure teme pe bază de întrebări. Întrebări din toate direcțiile, în toate formele dar cu sensul comun. Un punct de vedere reprezentativ al reporterului în legătură cu personalitatea interlocutorului și punctul acesta de vedere servit. Dacă e vorba de matematică atunci matematica să ne intereseze, nu dacă tov. profesor univ. cultivă flori. Fiindcă cîte activiște preferă clătite în București am aflat. Și cîte preferă cîinii de rasă. Ci numai cum se ajunge savant muncind o viață pe brînci e o întrebare mai rară. Pentru publicul larg personalitățile sunt presupuse. Ele trebuie provocate pentru a deveni și reale. Un interviu trebuie să transforme un nume într-un om. Necunoscutul de pe micul ecran să devină o cunoștință. Să-l umanizeze reporterul pentru noi. Adrian Păunescu a izbutit performanța aceasta în interviuri. Carmen Dumitrescu o reeditează pe alt gen. Dar tot așa : nu descriere de persoană ci recrearea persoanei ; în final, artă pură și simplă-conținut, cuprindere, miez.

Sânziana POP

PRETEXTE

Cel mai pur sunet din Europa

Punînd o ipoteză perfect îndreptățită de istorie (timeo danaos... etc.) la un moment dat, drept să spunem, ne cam temusem că vasul acela grecesc din Pireu pe care toată lumea l-a văzut în prim plan, ancorat la cheiul Dunării, la doi pași de scena marelui spectacol de divertisment T. V. de la Galați de duminica trecută — anume se furișase acolo spre a-l răpi pe strănepotul lui Pan, pe Gheorghe Zamfir al nostru, cîntărețul din nai. Dan Spătaru, care a încheiat programul, putea să stea liniștit ; grecii știu ce să aleagă, grecii știu ce să ducă la ei în Itaca pe corăbiile lor vagabonde. Numai publicul gălățean și-a rupt mîinile aplaudîndu-l pe interpretul — „sînt cel mai minunat băiat..."

Aceasta este. Niciodată nu știm ce-i mai bun, mai autentic și mai nobil în noi, oricîtă educație estetică ni s-ar face. La o ureche ne vorbește un înger, la cealaltă o maimuță, care, mai aproape de mizeria umană, convinge. Oricum am avut mare noroc. Altfel, Tracia, unde Pan a învățat prima dată să cînte retezînd o trestie de baltă și ducînd-o la buzele lui de țap, ar fi trebuit să trimită o expediție de pedeapsă, iar chestiunea cu „Războiul", — ca cel troian — dacă a avut sau nu loc, s-ar fi pus din nou pentru generațiile viitoare.

Un critic muzical notoriu din apus a mărturisit nu de mult că naiul lui Gheorghe Zamfir scoate cel mai pur sunet din Europa. Fraza aceasta sinceră ne înfioară și ne pune pe gînduri.

Probabil că e nevoie de o anumită distanță — distanță estetică — pentru a descoperi ce este mai pur în noi înșine, chiar dacă acest lucru îl constată un om străin de arta și de simțirea noastră.

Gheorghe Zamfir e un faun care a dormit vreo două mii și ceva de ani la soare în Cîmpia Dunării și care azi, în zilele noastre, s-a hotărît să se trezească. De ce s-a trezit el tocmai azi, nu știm. Ce se știe precis și ce poate să vadă toată lumea e că el și-a păstrat, dormind, urechile lui atente de faun, privirea doar devenindu-i atît de blînd de inteligentă și de profund umană.

Se zice că Zamfir, avînd mai multe de spus decît s-a spus vreodată la nai, cu buze subțiri ori mai groase, și-ar fi revizuit instrumentul său milenar, adăugîndu-i noi glasuri. E un simbol...

Avem înaintea noastră un geniu. Să-i mai dăm din cînd în cînd peste gură maimuței gălăgioase, și să ascultăm ce spune la cealaltă ureche, îngerul

AMFION

SPORT

Două feluri de cotonoagă

Avînd în vedere forma reală de astăzi a echipei Dinamo, eu consider calificarea campioanei în finala Cupei drept o mare surpriză. Victoria dinamoviștilor asupra necunoscutei echipe Metalul mi se pare o mare bombă. Dacă acest aer paradoxal care ne însoțește va mai dura, nu e exclus ca foarte răzgîiații noștri campioni să realizeze în viitor și alte surprize.

Tam-nisam, într-o după-amiază vom auzi că — vai Doamne ! — Dinamo a surclasat cu 2—1 pe Avîntul Giurgița, și unde ? Pe stadionul Dinamo. Ce să-i faci, viața e plină de neprevăzut.

★

Direcția Teatrelor și Spectacolelor Bine Regizate anunță concurs pentru **„trombonist, categoria II", „joc aranjat, în repriza II", „na un punct și taci din gură. vericule".** Nu pot participa la concurs decît echipele : **„U" Craiova și Progresul,** precum și **„U" Cluj și Dinamo București.** Surse, de obicei bine informate, sugerează posibilitatea ca portarul Negru și fundașul Deleanu să fie chemați să dea spectacolul **„lovitura peste zid : stai așa nu te mișca, însă chiar în colțul celălalt"** și la Teatrul de Operetă.

Numai biata echipă Rapid rămîne pe afară și în această privință.

Singura consolare a boxerilor noștri, furați atît de ordinar de diversele mafii ale boxului internațional, este că — exceptînd puține ocazii — ei i-au îmbrăcat în pumni pe adversarii lor ; că au fost adică învingătorii adevărați.

Consider de aceea, prezența noastră la Madrid mai fructuoasă decît cea de la europenele de la București. Mi se par cam ridicole pretențiile unora și grija altora ca lumea să nu fie prea entuziasmată de meciurile pumnagiilor noștri.

Felicitări unsprezecelui nostru (de boxeri, evident) și antrenorilor români, care dacă n-au pile în culise, au marele merit de a fi lansat în ring o echipă viguroasă și demnă.

★

Procesul de sfărîmare a picioarelor lui Iordănescu continuă. Se semnalează contribuția importantă a jucătorilor de la **„U" Cluj** la această nobilă cauză. Rușine !

★

Propun ca numărul echipelor care vor retrograda din categoria A și, evident numărul echipelor care vor promova din B să fie ridicat la 6 (șase). Astfel se poate asigura un campionat tensionat, în care fiecare echipă să aibă interesul de a cîștiga (nu de a pierde) fiecare punct, în fiecare meci.

Motivul pentru care în acest campionat, destule echipe au cedat puncte, este considerat de unii comentatori **mila omenească.** Ar fi bine să fie numai atît. Să nu fie cumva grija omenească pentru golirea buzunarelor celuilalt.

★

Ce-ați zice dacă în primul meci desfășurat la București, în campionatul viitor, între **Dinamo** și **„U" Cluj** rezultatul ar fi un meci nul ?

★

F.C. Sedentarii continuă să se antreneze pe Stadionul Tineretului. Rîndurile noastre se îngroașă. Așteptăm astăzi la orele 16 prezența pentru prima oară în mijlocul nostru a unui reprezentant al Federației de fotbal. Poate rezolvăm cu cotonoaga propriu-zisă ce n-am putut rezolva cu cotonoaga condeiului.

★

Mîine, gata. Campionatul se sfîrșește. Foarte interesant articolul despre fotbal al lui Romulus Balaban din **Tribuna** din 23 iunie a.c. Este, de fapt, un **dialog** cu președintele Federației, Mircea Angelescu. Așteptăm continuarea din numărul viitor.

Adrian PĂUNESCU

jurnalul unui martor ocular

Despre gelozíe

Un celebru actor mărturisea că celebra lui soție ajunsese să-i reproșeze lipsa scenelor de gelozie. Gelozia era considerată ca o dovadă, gălăgioasă, obositoare, dar fermă, a iubirii... Unde nu e gelozie, nu e nici iubire. Sigur, scenele de gelozie sînt deplasate, se mai înjură, se mai sparge vesela, dar sînt o dovadă, fie ea oricît penibilă, că cei doi se iubesc. E ușor să ai încredere în femeia pe care n-o iubești. Alții susțin că gelozia e incompatibilă cu iubirea, că e doar o banală dramă a instinctului de proprietate.

Cînd există puncte de vedere opuse, se spune că „adevărul se află pe undeva pe la mijloc". Nu cred că adevărul se naște din concesiile reciproce pe care și le fac punctele de vedere; mai las eu, mai lași tu... Noi nu vom porni la cercetarea acestei probleme înarmați cu puncte de vedere și nici nu credem că adevărul e aprioric stabilit. Știm că mintea e vicleană, ea ne poate înfățișa un adevăr deja stabilit, drept un adevăr spontan descoperit. De multe ori aceste descoperiri spontane zac de multă vreme în adîncurile noastre.

Noi nu vom cerceta tratate de psihologie, nici romane celebre, nici măcar experiență, căci orice experiență este deformată, ci vom cerceta conștiința noastră în prezent, în clipa în care scriem aceste rînduri. Experiența este deformată fiindcă noi nu înregistrăm o realitate direct, spontan, ci prin prisma experienței anterioare.

Viața psihică se naște din frică. Avem mereu senzația că am putea pierde într-o singură clipă sănătatea noastră, femeia noastră, gloria noastră — tot ce-am adunat într-un fel sau altul se poate duce de ripă. Această nesiguranță naște instinctul de proprietate, de aceea noi vrem să avem „femeia noastră", „averea noastră" etc.

Lumea tentațiilor este o lume oarbă și a crede că poți fi stăpînul acestei lumi e nebunie curată; gelosul e un om lipsit de simțul realității. Epiderma nu poate fi o garanție a fidelității. Dar tocmai pe pămîntul înșelător al senzațiilor oamenii vor certitudini; în asta stă ridicolul geloziei. Iubirea nu înseamnă o ignorare a senzațiilor, ci înțelegerea lor, de aceea iubirea e liberă de gelozie. Dacă nu socotești femeia iubită ca ceva care-ți aparține, nu trăiești nici dramele geloziei. Nu trebuie confundată înțelegerea cu indiferența. Sînt mulți oameni care nu cunosc gelozia fiindcă sînt profund indiferenți și ei transformă această indiferență în tărie de caracter sau detașare filozofică. Cel puțin gelozia e o dovadă de interes senzorial și e preferabilă indiferenței reci și „filozofice".

Dar a admite gelozia numai ca o dramă a instinctului de proprietate ar fi dovada de insuficiență, ar însemna să subordonăm o realitate complexă unei idei aprioric acceptată. Pasiunea se naște din vid. Cu cît vidul interior e mai mare cu atît pasiunea e mai puternică. Individul speră că sexualitatea va reface într-un fel acest echilibru zdruncinat. Orice relație umană ne angajează total, cu inteligența noastră, cu orgoliul nostru, cu complexele noastre de inferioritate sau de superioritate; de aceea gelosul are impresia că este deposedat nu numai de femeia adorată ci și de întreaga lui viață psihică. De aceea mulți oameni se simt secătuiți după ce o asemenea relație s-a sfîrșit, au impresia că au dat totul... Dar senzația de secătuire nu se naște dintr-o risipă de generozitate, ci dintr-un calcul care n-a reușit pînă la capăt. Dacă dăruiești fără obsesia schimbului, nu mai ai senzația de secătuire. Cei care iubesc n-au asemenea senzații, iubirea este inepuizabilă.

Natura este oarbă. Se pot face copii frumoși cu femei pe care le iubești și cu femei pe care le disprețuiești. Dar gelosul se încăpățînează să impună naturii o morală dintre cele mai severe... Ar fi poate bine ca natura să fie morală ca o călugăriță, dar trebuie să admitem realitatea așa cum e, nu cum ne-ar conveni nouă. De aceea cel mai ridicul în relațiile dintre bărbat și femeie sînt scenele de explicații, reproșurile. După părerea mea, nimeni n-are nimic de explicat și nici un reproș nu este justificat. Orice reproș reprezintă un gest de violență, un atac la libertatea individului. Asta nu înseamnă că eu n-am pe conștiință îngrozitoare, lungi, penibile, încărcate de ură scene de gelozie. Dar mi-am dat seama mai întotdeauna de tristețea și nesfîrșita lor inutilitate. Instinctul de proprietate poate lua forme nebunești. Noi nu vrem să fim numai stăpînii unui trup, ci și stăpînii tuturor gîndurilor, senzațiilor, neliniștilor. I-am reproșat unei femei că s-a bucurat de un apus de soare și mi-a ascuns multă vreme acest lucru, nebunie curată.

Gelozia se naște și din frica de viață, și din frica de necunoscut. Îmi amintesc că odată, foarte demult, o femeie dragă pe care am rugat-o să-mi cumpere un pachet de țigări, s-a întors după cinci ani. E drept că s-a întors cu țigările preferate, dar după cinci ani. În timp ce traversa Bulevardul Magheru, s-a îndrăgostit de un pieton tras ca prin inel... și dusă a fost. Eram foarte tînăr pe vremea aceea și întîmplarea m-a zguduit, necunoscutul a început să mă înfricoșeze. Vedeam numai amenințări la tot pasul. Un cîntec pueril spune că „iubirea trebuie păzită". Gelosul crede și el că iubirea trebuie păzită, că trebuie să fie mereu cu ochii în patru, să stea la pîndă. Nu, iubirea nu trebuie păzită. O iubire pe care trebuie s-o păzești nu merită atenția noastră.

Dar gelozia se naște uneori și din motive aparent îndreptățite. Oamenii nu se cunosc pe sine și, de multe ori, ei înșeală nu din motive adînci, ci din plictiseală, din inerție, sau cine știe ce stupidă demonstrație. Se trădează în primul rînd pe ei înșiși. Asta chiar că poate să te scoată din sărite. Nu-și iau nici măcar răspunderea propriilor senzații, îți cer ție să duci și această povară care nu-ți aparține. Asta nu e frumos.

Sigur, am fost și eu ros de gelozie și poate am să mai fiu dar știu, simt că gelozia nu face parte din lumea iubirii. Că o iubire care trebuie păzită, supravegheată, alimentată, admonestată nu este iubire.

Teodor MAZILU

Gravură de MARIANA POPA

Aventura dadaistă

(Urmare din pag. 3)

este o parodie a creației. Reprezintă o voință anti-artistică, o deliberată (deci inteligentă și voită) încercare de deturnare a artei de la intențiile ei originare. În cele din urmă demonstrarea vanității actului poetic tradițional se întoarce împotriva autorului însuși. Cum arăta G. Călinescu : „A tăia cuvinte din jurnal și a le pune în pălărie e un fel de a spune că orice cuvînt poate sluji operei de creațiune și că nu există cuvinte predestinate, artistice". Mai mult decît atît : improvizația dadaistă, atunci cînd e autentică, se revelează a nu fi cituși de puțin neantizare a artei. În absența voită a sensului se revelează de obicei sensuri nepreveăzute, barocе de un umor ori de un patetism bizar. O faună nouă a imaginilor apare în incoerența verbală metodică.

„Lămpile hipnotizate ale carierei de sare
fac să pălească scuipatul în gura vigilentă

vagoanele încremenite în zodiac
un monstru își arată creierul de sticlă calcinată.

iată adevărul care scapă salutului cordial și seamănă cu turtureaua..."

Chiar dacă un crtic al timpului (Georges Charensol) putea spune despre Tzara : „e un adevărat Dada ; convins, iluminat, absurd și inconștient, își face o plăcere vizibilă din reunirea cuvintelor care acuplate, își pierd sensul", — cuvintele poetului scrise pentru a încheia domnia Cuvîntului sînt asimilate artei, înghițite de acel univers pe care voiau să-l neantizeze. Dar voința primordială a dadaismului este una anti-artistică.

Absurdul dadaist este — în intenția dadaiștilor, cel puțin — un puternic coroziv, ori chiar un explozibil, o mașină infernală destinată aruncării în aer a Literaturii, Artelor, Culturii, a Spiritului cu majusculă. Față de acele manifestări mai vechi ale avangardei — ca **Roi Bombome** sau **Ubu-Roi** — în care anumite forme ale artei erau parodiate, acțiunile Dada au drept obiectiv abolirea literelor și artelor. Un obiectiv care se abolește neîncetat pe sine. Dada se voia pe sine înainte de toate, **negator**, ostil oricăror tentative de artă clasică sau modernă.

La început, în 1919, grupul tinerilor de la **Litterature** — dadaiști peste cîteva luni — Breton, Aragon, Eluard, manifestă tendințe eclectice. Se face apel la nume consacrate în lumea literelor și artelor, printre care un Gide, un Valery. Ceva mai tîrziu, rememorîndu-și acei ani, Ribemont-Dessaignes se va întreba : „Poate că pur și simplu, ne căutam calea ? Dar apăruse deja gustul acela pentru asociațiile secrete și acțiunile lor, care a fost apanajul grupului **Litterature**, gust ce își afla satisfacția în promovarea unor personalități incontestabile ale literaturii pentru ca apoi acestea să fie precipitate în trapa lui pere Ubu". Trapa în care Jarry îi azvîrlise pe toți oamenii „serioși", urma să înghită — în intenția dadaiștilor — somitățile vieții literare și artistice : Arta modernă nu e crutată. Manifestul **Dada souleve tout** (12 ian. 1921), e o declarație de un radical **antimodernism.** Sînt condamnate toate școlile, curentele literare sau artistice „moderne" : Cubism, Expresionism, Simultanism, Futurism, Unanimism, Neoclasicism, Paroxism, Ultraism, Creationism, Ostracism, Imagism și Taotilism. Toate aceste formule (mai mult ori mai puțin efemere) au cautat să reformeze, să revoluționeze formele artei. Dada singur se declară împotriva **oricărei** forme artistice, împotriva **artei, a literaturii ca atare.** Nihilismul dadaist este atît de radical încît nu cruță (în declaratii, firește) nici Dadaismul însuși. **„Dada n-are niciodată dreptate —** se afirmă în manifestul **Dada souleve tout —** cetățeni, camarazi, doamnelor, domnilor, **feriți-vă** de imitații ! — Imitatorii lui **Dada** vor să vă prezinte pe **Dada** sub o formă **artistică** pe care n-a avut-o niciodată — **Cetățeni,** vi se prezintă azi sub o formă pornografică un spirit vulgar și baroc care nu e **idiotia pură** reclamată de **Dada...**" Artisticul este, pentru dadaiști, absurd **în sine.**

Unul din cele mai importante obiective urmărite de Dada este desacralizarea artei. Prin ironie, grotesc, batjocura de toate categoriile și, mai ales prin parodie, se urmărește denigrarea capodoperelor. Francis Picabia, îndeosebi, era maestru al tuturor genurilor de batjocorire a artisticului. Este cunoscută acea maimuță împăiată căreia el i-a pus eticheta **Portretul lui Cezanne.** Tipicul **Tablou Dada** — intitulat chiar astfel — este cecul fals executat cu măiestrie de Marcel Duchamp pentru a-și achita datoria față de un oarecare Dr. Tzanck (răscumpărată e drept, mai tîrziu, cu suprapreț).

Absurditate a artisticului. Revolta împotriva Artei plutea, în preajma izbucnirii primului război mondial, în aer. Ea n-a fost o inițiativă a dadaiștilor de la Zürich. Dada va adopta Absurdul **pentru că** arta i se pare absurdă. Și nu numai arta. Dar, înaintea lui Tristan Tzara, Blaise Cendrars exclamase : „Nu l-am iubit niciciînd pe Mascagni nici Arta nici Artiștii".

Paradoxal, poetul repudia Arta într-o poezie. Dadaiștii vor fi — uneori cel puțin — mai consecvenți. Ca și ei, dar fără să aibă un contact oarecare cu **Cabaretul Voltaire,** Jacques Vache, legendara figură mitizată de Andre Breton, care va face dintr-însul un geniu tutelar al dadaismului, respinge orice tentație a Artei : „Nu iubim nici Arta nici Artiștii (jos Apollinaire)..." Mai presus de orice, acești tineri poeți (dintre care unii vor deveni mari voci ale liricii franceze din acest secol) vor incerca, în anii dadaismului, să constituie o antipoetică.

Anti-poetica Dada se întemeiază pe refuzul artei, nicidecum pe o angajare. Însăși vocația artistică îi pare unui dadaist absurdă. Andre Breton mărturisește într-o **Confesiune dispreţuitoare** (publicată în **Les Pas Perdus)** că dacă nu l-ar fi întîlnit pe Jacques Vache, personaj bizar care a avut asupra lui o deosebită influență, ar fi devenit „probabil" un poet. Dar, „...el a dejucat în mine acest complot al forțelor obscure care te face să crezi într-un lucru atît de absurd ca o vocație."

Anti-poetica Dada preconizează eliberarea cuvîntului de sub controlul rațiunii. Soupault vorbind despre experiențele lui Breton și ale sale, din perioada alcătuirii celebrei țesături poetice **Les Champs magnétiques,** arată cum „aceste experiențe i-a făcut să considere poezia, nu ca un sistem în maniera lui Mallarme, ci ca o eliberare, ca o posibilitate de a acorda spiritului o libertate pe care, după părerea lor, acesta n-a mai avut-o pe care o dobîndea acum, o eliberare, de sub tirania aparatului logic." Dar acest aparat e legat de structurile limbajului. O agresiune împotriva logicii trebuia să afecteze ordinea Cuvîntului.

Dacă pentru Kafka omul e o ființă problematică, dacă făpturile lui Kafka sînt ființe-în-criză, această criză nu afectează decît cu totul tangențial limbajul lor. În nici un domeniu deosebirea dintre Kafka și avangarda dadaistă, ori suprarealistă de mai tîrziu, nu este mai evidentă decît în acela al limbajului. În atitudinea sa față de cuvînt (și în subsidiar, față de cuvîntul artistic) Kafka era mai aproape de Goethe decît de contemporanii săi dadaiști. Acestia din urmă, mult mai puțin profunzi în intuițiile lor, incomparabil mai superficiali în vederile lor privind condiția umană, au precipitat însă ceea ce se cheama **criza modernă a limbajului.** „Vom umili cuvîntul..." declară Paul Eluard într-o scrisoare inedită către Tristan Tzara. În **Proverbe,** revista dadaistă pe care Eluard o conduce, în 1920, urmează — după intenția sa — să se demonstreze că „limba franceză (și, firește, limba ca expresie a gîndirii în genere) nu mai e un instrument literar." E prea facilă remarca, pe care mulți au făcut-o tuturor contemptorilor limbajului, că în fond ei înșiși folosesc, în critica lor, cuvîntul. Subminarea limbajului va constitui una din obsesiile capitale dar și din întreprinderile cele mai importante ale literaților de mai tîrziu ai absurdului. Aventura Dada premerge temeritățile de mai tîrziu.

În căutarea Vitoriei Lipan

(Urmare din pag. 5)

VII

„Munteanul a fost totdeauna nu numai atemporal, ci chiar internațional"

GEORGE CĂLINESCU

De ce ar fi fost construit acest drum, peste muntele Stinișoara, dacă nu pentru a lega satele de pe Valea Bistriței de reședința județului lor ? L-au tăiat în stîncă italienii — între 1900 și 1910, spun unii ; pe la 1902, precizează alții — și unul dintre ei, Carol Zane a așezat mai tîrziu și piatra de temelie a teatrului din Piatra Neamț, cam prin 1932. Construcțiile au, totuși, un destin ciudat : pietre mari de cel puțin o tonă fiecare, provenind din podurile de altădată ale drumului de peste muntele Stinișoara, sînt utilizate ca trepte pentru intrarea în cimitirul vechi din Sabasa și, privindu-le, mi-am amintit că o parte a caselor orașului Tîrgu Neamț sînt clădite din piatră scoasă din Cetatea Neamțului (neamțul — al doilea din neamurile pe care le amintea Lipan). Oricum, pe drumul acesta se vînturau oierii spre bălțile de pe Jijia și Prut, jandarmii, diligențele și berea aceluiași Arnold Wechsler, care, de-acum, pe lîngă depozitul de vinuri din Iași, înființase și un depozit de bere *en-gros*, de la renumita fabrică *Cișmeaua Popăuți, „neîntrecută în calitate și care învinge ori ce concurență"*. De-a curmezișul drumului, și acum, ca și atunci, se aruncă dintr-o margine în alta pîșii (șoareci de pădure), prin copacii de pe alături sticlesc ochi de buhă, mai mari decît ai bufnițelor și mult mai mari decît ai cucuvelelor. Sîntem la ceasul în care părul de iarnă al mistreților, lung și întunecat, se preschimbă în păr de vară, scurt și fumuriu. În văzduh se perindă călărași cu pieptul roșu și gaițe. Dar în vîrful muntelui Stinișoara, după serpentine ametitoare, acolo de unde, prin binoclu, întrezăresc Fălticenii și valea largă a Moldovei, Crucea Talienilor nu mai există. În timpul războiului, în retragere, nemții au dinamitat podurile cele mai importante ale șoselei și, mai tîrziu, fără nici un rost, după retragerea nemților, a fost aruncată în aer și crucea amintită mai sus. Suha nu se vede prin binoclu, e ascunsă în văi, și nu mai am de gînd să cobor spre casele ei, la Doi Meri, pentru că, prin convenție, ar trebui să cobor în Suha de atunci, care a zămislit criminali.

Revin în Sabasa, în cimitirul în care s-ar fi cuvenit să-și înmormînteze Vitoria bărbatul, dar numele acestuia nu se citește pe cruci. Ar fi putut fi Nechifor, eventual, Vasile Arvinte, Sava Constantin Bostan, sau oricare altul dintre morții care zac sub lespezile scoase din pîriul din apropiere ? Tot ce se poate. În schimb, el nu poate fi în nici un caz sub crucea lui Gheorghe Baltă, haiduc, înmormîntat tot acolo. El nu poate fi sub nici o cruce, pentru că o cruce, fiind o ficțiune, nu poate marca prin convenție o altă ficțiune. *„Ce să caute Nechifor aici ?* — îmi spune călăuza. Emanoil Manoliu. *Poate că după ce l-au găsit l-au dus pe Tarcău, în satul lui* (cumplită e credința unuia sau altuia din oamenii pe care îi întîlnesc în existenta îndubitabilă a munteanului ucis pe muntele Stînișoara). *Măcar că ar fi avut loc. Dacă s-ar scula toți morții din cimitirul acesta, n-ar mai avea loc în Sabasa"*. Și-mi răsucesc privirile dincolo, spre digurile rupte de inundațiile din anul trecut, spre biserica nouă (purtînd hramul Duminicii Orbului, un hram ciudat și rar întîlnit), spre casele prin care de atunci și pînă astăzi s-a înmulțit cu nădejde un neam descinzînd din Sebastiano Pisamosca, unul dintre italienii care au lucrat la șosea. Unde vor fi stat cîntăreții din buciumele din lemn de cireș, care cel mai bine se întocmesc din lemn de brad trăsnit, pentru că sună mai bine ?

Asta atunci, cînd s-ar declanșa ritualul unei înmormîntări care astăzi ar decurge după identice rînduieli. Pentru că și acum Toma ar urca cu un car cu boi pînă sub Crucea Talienilor, car în care s-ar afla un sicriu gol, trei preoți și patru femei bocitoare, două din Borca și două din Sabasa. Sub prapuri și cruce, Vitoria ar așeza osemintele jilave în raclă, le-ar stropi cu vin și, deasupra sicriului, ar așeza — și acum se obișnuiește așa — un lăicer vrîstat negru și roș, sugerînd neființa care decurge din sînge. Cîntări și rugăciuni la popasuri, ca și acum, cînd încă nu s-a pierdut datina trecerii mortului peste poduri de pînză, desfășurate de babe în calea convoiului funebru, ca să-i fie mai ușor răposatului la trecerile de pe ceea lume. Și dialogul, parcă fără sfîrșit, cu mortul, a cărui desfășurare o declanșează, scurt, bocitoarele : *„Roagă-te la sfîntul soare / Și la sfintele icoane Să ție ziua mai mare : Azi e zi de despărțire / De la casa dumitale". „Astă noapte ai mai mas / Cu glotuța-ntr-un săpaiaș ? / La noapte unde-i minea ? Sub o coaje de pămînt, / Unde-i negru și urît Și mi te-a minca pămintul, / Iar pe glotuța urîtul"* — ar fi răspuns Vitoria. Pentru că, după cum se știe încă de la facerea lumii, *„Nu te duci ca să-nfloreșți, / Te duci ca să putrezești. / Nici n-ai ușe de ieșit, Nici fereastră de privit, Numai boare de pămînt"*. Altfel, supuși sîntem încă, cu toată ființa, unei tulburi speranțe : *„Să știm că te-ai întuma Drumul ți l-am mătura / Și cu lin și cu pelin, / Ca să ne mai întîlnim"*. Și, mai departe : *„De-ai porni cu străinii / Pin' la marginea lumii, / Te-aș aștepta și-ai veni, Dar te duci pe-aceea lume, / De-acolo nu vine nime Să spuie cit e de bine. Cin' se duce-n ceea lume / Nici nu scrie nici nu spune, / Nici nu mingiie pe nime"* Oricum, invocînd o ancestrală credință : *„Cînd te duci în ceea lume / Să iei seama tare bine / Că sînt patru cărărui : / Pe una e busuioc, / Pe alta e pară de foc, Pe una sînt numai spini, / Bintuită-i de străini, / Iar pe una-s floricele. / Ai să dai de nemurele, De minuță te-or lua / Și de-aici te-or întreba : / Nu m-ai văzut undeva ?"* Apoi, în final : *„Mai vină cînd a ploua / Ca să-ți găsesc urmuța Să beau apă dintr-insa. / Mai vină noaptea prin vis, Să ne mai treacă de plins, / Mai vină noaptea prin somn, Să ne mai treacă de dor"*. Dincolo de care izbucnește, teluric, strigătul din urmă al Vitoriei : *„Gheorghiță ! De ce m-ai lăsat ?!"*, cînd capacul sicriului se coase în cuie și văduva aruncă pe racla coborîtă în groapă un pumn de țărînă. (Printre altele, la înmormîntări, se mai menține încă obiceiul ca văduva să dăruiască groparului, peste mormîntul proaspăt, o găină neagră : la învierea de apoi, se spune, nimeni nu va putea scurma mai bine ca găina, ca să readucă la un loc toate oasele rătăcite în pămînt ale răposatului). Apoi, Vitoria ar fi datoare să-l ierte pe ucigașul pe al cărui baltag e scris sînge Dar prea tîrziu, după ce Gheorghiță ar fi dat drumul cîinelui din lanț, să-l jugulească pe Bogza. După aceea Vitoria s-ar odihni timp de trei zile, pentru a fi în putere la parastasul dintîi. Cu caii țesălați după moda cea nouă, cu cărare pe mijlocul coamelor, va pleca spre apa Prutului, la Ștefănești, ca să cunoască turma de la Rarău. Aceea, ultima, pentru care fusese Nechifor ucis. Apoi se vor întoarce la parastasul de nouă zile. În sfîrșit, la 40 de zile, din nou, un al parastas. Ceea ce înseamnă că moartea, consumîndu-se, ne poartă încă multă vreme în trena ei tenebroasă.

punct și virgulă

O sugestie

Stau în fața unui volum care a figurat în Expoziția cărții pentru copii și tineret, organizată mai de mult de Biblioteca franceză din București ; se numește Premier livre de poesie **și a apărut în editura Gauthier-Languereau, la Paris, în 1970. Nu-mi este tocmai clar dece această antologie — căci de o antologie e vorba — se intitulează Întîia carte de poezie. Dar, neîndoielnic, sînt în prezența unui op care se adresează celor foarte tineri, școlarilor din primele clase de gimnaziu. Există la început și un cuvînt al editorului, din care desprind :**

„Răsfoiți această carte spre a vedea lumea cu ochii poeților, spre a visa împreună cu ei, și priviți operele citorva mari pictori care retrăiesc în aceste pagini. Ceea ce poetul exprimă cu cuvintele pictorul o spune cu formele și culorile : uneori, între operele lor, se stabilesc misterioase asemănări... Cei ce au creat această carte au vrut să vă ofere poezia imaginilor pentru a o însoți pe aceea a versurilor. Fie ca și una și cealaltă să vă incinte inimile".

Îngăduiți-mi să vă înșir poeții și pictorii, nu dintr-o fastidioasă pedanterie, ci ca să aveți o reprezentare, fiecare autor fiind foarte semnificativ. Apollinaire, Aragon, Jean Antoine de Baif (1532—1589), Theodore de Banville, Baudelaire, Joachim du Bellay, Maurice Careme (n. 1899), André Chenier, Paul Claudel, François Coppee. Robert Desnos, Paul Éluard, Florian (1755—1794), Maurice Fombeure (n. 1906), Paul Fort, Théophile Gautier, Jose-Maria de Heredia, Hugo, Max Jacob, Francis Jammes, La Fontaine, Laforgue, Lamartine, Carlos Larronde (1888—1940), Leconte de Lisle, Mallarmé, Clément Marot, Henri Michaux, Jean Moreas, Musset, Nerval, Anna de Noailles, Marie Noel (1883—1968), Charles d'Orleans (1391—1465), Jean Passerat (1534—1602), Charles Peguy, Cristine de Pisan (1364—1430), Jacques Prevert, Rimbaud, Ronsard, Albert Samain, Sully Prudhomme, Valery, Verhaeren, Verlaine, Théophile de Viau (1590—1626), Viqny, Villon (ordinea e alfabetică).

Așadar, de la preclasici și clasici pînă la avangarda primei noastre jumătăți de secol. La fel și în artele plastice, unde editorii nu s-au sfiit să recurgă chiar și la desene de copii (indicați în carte numai ca virstă, nu și ca nume) : Gravuri extrase din Enciclopedia lui Diderot, tapiseria din secolul al XVI-lea (La Dame à la Licorne), ceramică de Picasso, Claude Monet, Gustave Doré, vameșul Rousseau, Ci-Pai-Și, Gauguin, Brueghel bătrînul, miniatură indiană, gravură din secolul XV, Bonnard, Zurbaran, Chardin, Renoir, E. Lindfords, Picasso, Boucher, Lurçat, Delacroix, Marie Laurencin, Braque, Modigliani, Manet, Bosch, Berthe Morizot, Botticelli, Corot, Matisse, Kandinsky, Watteau, J. Ligozzi, Reynolds, Dufy, Chagall, Klee (ordinea e cea a tablei de materii).

Condițiile grafice sînt excelente, reproducerile — parte în culori, parte în alb-negru — de foarte bună calitate. La sfîrșitul volumului, un indice alfabetic de autori oferă principalele date biografice privind pe fiecare poet și artist. În ansamblu, o demonstrație perfectă de ceea ce se poate face în materie de cultură pentru tineret, cînd ai inițiativă, îndrăzneală, fantezie, bun gust și ingeniozitate. Orice alt comentariu e de prisos. Pe cînd și la noi, de la Dosoftei la Barbu și Sorescu, și de la Voronet la Luchian și... Bițan ?

Radu BOGDAN

Chenar îndoliat

După o îndelungată suferință, a încetat din viață, la Paris, poeta Filip Corsa (originară din Brăila, unde s-a născut la 9 februarie 1898). A făcut parte din echipa neconformistă de la Contimporanul **lui Ion Vinea. Alci poezia ei, pornită de la simbolism și inriuriri tundoiene, a reușit foarte curînd să aducă un sunet personal și aliniat grupului inoitor al liricii românești. Sporadic, versurile acestei parcimonioase poete au fost prezente în alte două reviste de avangardă,** Clopotul **(lui H. Gad) și unu. În aceste reviste se află risipite și zăvorite versurile aceleia care, asemenea lui Ion Vinea, nu s-a gîndit să le strîngă între copertele unei cărți. Cine a cunoscut-o își va aminti superlativa ei discreție.**

Articole inteligente și care denotau competență a publicat în revista Filmul meu, **în anii dintre cele două războaie mondiale. Le semna Diane de Poitiers.**

În acest ceas al despărțirii, depunem pe țărina proaspătă un buchet imaterial de narcise și transcriem acest catren pe care l-a intitulat „Fructieră".

Așa se conjugă mugure—mugure :
fruct plictisit — nuntă sub pămînt ;
la dejun etajera deschide
un strugure
și miezul conjugă din sticlă un
cînt

Saşa PANĂ

Artă și tehnologie

Muzeul de artă din Los Angeles a inaugurat recent expoziția „supersonică" ARTĂ și TEHNOLOGIE, a cărei organizare a durat patru ani și unde și-au dat concursul raze laser, plasme gazoase, jocuri de lumini (strobes), **un mare număr de artiști (80, din care expun doar 16), ingineri și savanți, cu participarea a 10 de societăți, care au contribuit cu specialiști, materiale, bani.**

Noaptea, primul contact cu expoziția al vizitatorului, care străbate piațeta din fața muzeului este o rețea de lasere, creația artistului Rockne Krebs (în colaborare cu Hewlett-Packard Comp. din Paolo Alto, California) intitulată Trecere in noapte. **o învolburare de raze laser albastre-verzi, emise dintr-un bloc cu 31 etaje, de peste drum.**

Pe lîngă Trecere în noapte **de Krebs, mai „figurează" și instalația lui Boyd Mefferd (realizată în colaborare cu Universal Television Comp.), alcătuită din 500 tuburi luminoase în dosul unor pereți de plexiglas. Efectul este, se pare (NEWSWEEK), atît de puternic încît închizînd ochii în fața jeturilor incandescente ai impresia că încăperea explodează în focuri de lumini galbene și portocalii, cu imagini care întîrzie pe retină.**

Alături de lucrările spectaculoase ale unor Krebs și Mefferd mai expun artiști ca Andy Warhol, Robert Rauschenberg, James Lee Byars, Newton Harrison, Claes Oldenburg (cu Giant Icebag — Punga de ghiață uriașă), **Jean Dupuy, Robert Whitman, Roy Lichtenstein și Tony Smith — fantezie artistică și tehnologică într-un cadru de Disneyland.**

Nic. POPESCU

cîntecele altora

GUIDO CAVALCANTI

Ultimul cînt, din exil

Baladă scumpă, fiindcă nu mai sper
Să mă re-ntorc vreodată-n țară
Mergi tu senină și ușoară
La Doamna mea de-a dreptul.
Ea, cu noblețea ei firească,
Cu cinste o să te primească.
Vei duce ale veștilor suspine
De teamă multă și durere pline.
Pe drum să nu te vadă,
Să bagi de seamă bine, nici-o ființă
Dușmană cinstei, căci vei fi oprită,
De însăși Doamna mea certată,
Ca după moarte
Să am parte
De altă suferință,
De noi dureri și lacrimi noi.
Tu simți, baladă, moartea cum mă stringe
Și viața părăsindu-mă mereu,
Și simți cum inima se zbate tare
Pentru aceea despre care
Vorbește fiecare nerv al meu.
Atît mi-i trupul chinuit acum
Că nu mai pot, baladă, suferi :
Și te-aș ruga, de vrei să mă slujești,
Cînd voi muri
Ia-mi sufletul cu tine și, la drum !
Iți dau în seamă, mica mea baladă,
Sufletu-acesta tremurînd,
Frumoasei doamne, către care
Te-am îndreptat, să-l duci cît mai curînd.
Dragă baladă, cu suspine multe
Doamnei știute cînd sosești să-i spui :
„Veni să-și cate-aicea adăpost,
Să vă slujească și să vă asculte
Ăst servitor ; el a plecat
De la acel ce ne-ncetat
Sclav în iubire prea supus v-a fost !"
Tu glas înfricoșat, șoptitor
Ce ieși din inima îndurerată,
Cu sufletul și mica mea baladă,
Te du, vorbește despre-al minții dor.
Voi veți găsi o doamnă mult plăcută,
Dulce în gînd
Că drag o să vă fie
În fața ei să stați mereu !
Tu suflete, iubește-o pe vecie.
Ce-nseamnă ea tu nu uita nicicînd !

UGO FOSCOLO

Despre morminte

— fragment —

Cînt, lui Ippolito Pindemonte

La umbra chiparoșilor, în urne
De lacrimi mîngîiate, somnul morții
E oare mai ușor ? Cînd naltul Soare
Nu va mai fecunda și pentru mine
Familia de ierbi și animale,
Cînd nu vor mai dansa în fața mea
Ore frumoase-n desfătări, și cînd
Nu voi mai auzi nici versul tău,
Prietene, cu blînda-i armonie,
Cînd nu-mi va mai vorbi în piept nici duhul
Iubirii și al Muzelor fecioare,
Duh unic rătăcitei mele vieți,
Ce alinare îmi va da o piatră
Care-mi distinge oasele-n noianul
De Moarte semănat în lut și-n mare ?
Așa-i, o, Pindemonte, și Speranța —
Zeu ultim — fuge de mormînt. Pe toate
Le-nfășură Uitarea-n noaptea ei ;
O forță harnică istovește lucrurile
Mișcîndu-le ; om și morminte, chipuri
Din urmă și relicve ale cerului și ale
Pămîntului — de timp sînt preschimbate.
Dar pentru ce să-și rupă muritorul
Iluzia ce, stins, îl ține încă
La marginea cetății Dite ? Oare
Nu mai trăiește el și sub pămînt,
Cînd i-o fi mută armonia zilei,
Dac-o trezește cu-ngrijiri suave
În mintea alor săi ? Cerească e această
Corespondență de iubite simțuri,
Cerească zestre-n oameni ; și adesea
Prin ea trăim cu prietenul pierdut,
Și el cu noi, dacă pios pămîntul,
Ce l-a primit copil și l-a hrănit
Dîndu-i la sînul său ultim azil,
Îi va sfinți relicvele în calea
Insultei norilor, ferindu-l de profanul
Picior al vulgului, și-o piatră-i ține
Viu numele, și-un arbor-prieten
Cu umbre moi i-o alina cenușa...

PHILIPPO LIPPI : MADONĂ

DIEGO VALERI

Dulcele timp

Oprit e-n aer dulcele timp. O aripă
candidă de porumbiță
se risipește în azur.
Răritele ziduri ale frunzelor
între cimp și pajiște, filtrează o subtilă
lumină de ultime roze.
O tristețe mare ca soarele
coboară din cer pe pămîntul întreg.

Tu, în picioare pe digul înalt, singură,
în scînteiere de ape nevăzute...

Înclini capul, ridici brațele pure
să-ți îndrepți suava coamă ;
lentă ți-e mișcarea, și pari
oprită. Ca în aer dulcele timp.

În românește de
ILIE CONSTANTIN

GIUSEPPE UNGARETTI

Dacă tu, frate

Dacă tu te-ai ivi iar în fața mea,
Viu, cu mîna întinsă
Aș mai putea
Din nou într-un elan de uitare să strîng
O mînă, frate.
Dar din tine, din tine nu-mi mai dau ocol
Decît vise, pîlpîiri,
Focurile fără foc ale trecutului.

Memoria nu sloboade decît imagini
Și eu însumi mie însumi
Nu-mi mai sînt decît
Nimicitorul nimic al gîndului.

Seară

Mai jos de pașii serii
Umblă o apă clară
De culoarea olivei,

Și ajunge la scurtul foc fără memorie.

În fum aud acum greieri și broaște,

Unde fragede tremură ierburi.

Sentiment al timpului

Și prin lumina dreaptă
Căzînd doar o umbră violetă
Pe culmea cea mai scundă,
Depărtarea deschisă măsurii
Orice fior al meu, cum inimii îi e în fire,
Dar azi l-ascult,
Grăbește, timp, să-mi pui pe buze
Buzele tale ultime.

SALVATORE QUASIMODO

De fragedă femeie răsturnată printre flori

Se ghicea anotimpul ocult
din neliniștea ploilor nocturne,
din variația în ceruri a norilor,
unduitoare, leagăne ușoare ;
și eram mort.

Un oraș suspendat în mijlocul aerului
îmi era ultim exil
și mă strigau în jur
suavele femei de altădată,
și mama înnoită de ani,
mîna dulce adunîndu-și-o din roze,
cu cele mai albe mă încununa.

Afară era noapte
și astrele urmau precise
neștiute drumuri în curbe de aur
și lucrurile devenite fugare
mă atrăgeau în colțuri de taină
ca să-mi vorbească de grădini larg deschise
și despre sensul vieții ;
dar eu sufeream după ultimul suris

de fragedă femeie răsturnată printre flori.

Drum la Agrigentum

Stăruie acolo un vînt pe care mi-l aduc aminte
aprins în coamele cailor pieziși
în goană de-a lungul cîmpiilor, vînt
ce pătează și roade nisipoasa piatră și inima
atlanților lugubri, răsturnați
în iarbă. Suflet antic, cenușiu.
de ură, te întorci la acel vînt, adulmeci
delicatul mușchi ce-i îmbracă
pe giganții îmbrînciți din cer.
Atît de singur în spațiul ce-ți rămîne !
Și te aduni mai mult în tine de-auzi încă sunetul
care se depărtează larg spre marea
unde Espero se tîrăște matinal :
vîntul vibrează cu tristețe
în gîtul rotarului ce urcă
pe dealul neted de lună, agale,
în murmurul măslinilor sarazini.

Dă-mi ziua mea

Dă-mi ziua mea ;
ca să mă caut încă
un chip potolit de ani
pe care un gol de ape
să-l readucă în transparență
și eu să plîng iubirea de mine însumi.

Îți umblă pe inimă,
și e o aflare de astre
în arhipelaguri fără somn,
noapte, fraternă mie
fosilă ivită de-un flux obosit ;

o inconvoiere de orbite secrete
unde sîntem înfipți
cu stîncile și iarba.

Verde derivă

Seară : lumină îndurerată
leneșe clopote se scufundă.
Nu-mi spune cuvinte : în mine tace
iubire de sunete, și ora-i a mea
ca pe vremea colocviilor
cu aerul și cu pădurile.

Torpori coborau din ceruri
în apele lunare,
care dormeau somn de munți,
sau îngeri opreau zăpada pe arini negri,
și stele la geamurile
vălurite ca hîrtia zmeielor.

Verde derivă de insule
veliere sosind la țărm,
cireada ce urmărea mări și nouri
în cantilena de vîsle și parîme
îmi lăsa prada :
nudă și albă, că atingînd-o
se-auzeau în taină
vocile fluviilor și ale rocilor.

Apoi pămînturile se odihneau
pe fundale de acvariu,
și apăsare de urît și viață altfel mișcată
cădea în firmamentul cufundat.

Să te am e o zguduire
ce satură de orice plîns,
blîndețe ce rechemi insulele.

ALFONSO GATTO

Și tu mă vei asculta

În acea mare tăcere unde ajung
zorii din porturile cetii, la geamurile
unei case străine, voi vorbi
despre viața pierdută ca un vis
și tu mă vei asculta în frigul tău
cu ochii aproape închiși, albastră.

Apoi peste lume va coborî pacea
mîinilor tale, în sfîrșit întreagă,
fără teama de a fi tulburată.
Și vom crede că ducem cu noi
cu-ntîile nădejdi, o altă viață :
la adierea glasului îndepărtat
ca luna moartă a dimineții.

MOZAIC EIRUSC

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție :
Constantin Toiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel: 18 33 99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : **Mircea Popescu**
Paginator : **Nicolae Ion**